

A NEO KISEGÍTŐ NYELV NYELVTANA

*Forrás*¹: Alturo Alfandari – Cours pratique de Neo deuxième langue. Editions Brepols S.A., Bruxelles, 1961.

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK	1
A. ÁLTALÁNOS JELLEMZÉS.....	2
B. NYELVTANI VÁZLAT	3
C. NYELVTANI ÖSSZEFOGLALÓ.....	3
1. § Ábécé	6
2. § Helyesírás.....	6
3. § Hangsúly	6
4. § Szóalakok.....	7
5. § Névelő	7
6. § Főnév.....	7
7. § Melléknév.....	8
8. § Határozó	8
9. § Személyes és kérdő névmások	8
10. § Birtokos névmások.....	9
11. § További melléknevek és névmások – Határozószavak és kötőszavak	9
12. § A névmások táblázata	11
13. § Ige	12
14. § Számnevek	14
15. § Gyakori elő- és utóképzők.....	15
16. § Hangkiesés	17
17. § Néma <i>h</i>	18
D. NYELVLECKÉK NYELVTANI PONTJAI.....	19
18. § Egy szótagos igék.....	19
19. § Az előljárók és a névelővel összevont alakjaik	19
20. § Főnevesült melléknevek és melléknévi igenevek.....	20
21. § Birtokos névmások használata	21
22. § Szóösszetétel	21
23. § Az <i>il</i> , <i>el</i> , <i>it</i> névmások.....	22
24. § A létige	23
25. § A <i>no-</i> , <i>mal-</i> , <i>di-</i> , <i>sen-</i> előképzők.....	23
26. § A <i>-ye</i> rag.....	24
27. § Földrajzi tulajdonnevek.....	24
28. § A <i>sam-</i> elő- és az <i>-an</i> , <i>-al</i> utóképzők.....	25
29. § A számok.....	26
30. § A <i>de</i> előljáró és <i>ke</i> kötőszó elhagyása	26

¹ A rendelkezésre álló dokumentáció francia nyelvű, és a francia nyelvhez képest mutatja be a neót. Magyarra fordítva ezen utalások egy része a levegőben lóg, mivel ezek esetén a neo a magyarral tart. Ennek ellenére néhányukat mégis meghagytuk, mivel a neo szerkezete nagy mértékben a franciára alapoz, így a nem dokumentált pontok (pl. igei perifrázisok) feloldása szempontjából mérvadó lehet az, hogy ezek a pontok szerepelnek-e a franciától való megemlített eltérések közt. [a fordító]

31. § Szórend	27
32. § Szólások és szófordulatok	28
33. § Óra – Életkor – Ragozhatatlan szavak többes száma	29

RÖVIDÍTÉSEK

<i>fn.</i>	főnév(i)	<i>bef.</i>	befejezett
<i>hat.</i>	határozó(szó)(i)	<i>birt. sz.</i>	birtokos szerkezet
<i>hn.</i>	hímnem(ű)	<i>botan.</i>	botanika(i)
<i>mn.</i>	melléknév(i)	<i>foglalk.</i>	foglalkozás(i)
<i>nn.</i>	nőnem(ű)	<i>h.</i>	hogya
<i>sn.</i>	semlegesnem(ű)	<i>mell.</i>	melléknév(i)
<i>tkp.</i>	tulajdonképpen(i), szó szerint(i)	<i>ua.</i>	ugyanaz
<i>v...</i>	vala...		

A. ÁLTALÁNOS JELLEMZÉS

A NEO RITMIKÁJA. A vers ritmikája szótagszámláló jellegű, mint a francia költészetben, ezért minden szótag egy verslábnak számít, és a vers utolsó lábát az a szótag képi, amelyre az utolsó szó hangsúlya esik.

Azért, hogy a fordítás minél hűségesebb legyen az eredetihez, és a kompozíció minél könnyedebb legyen, nagy költői szabadsággal rendelkezünk: két egymást követő magánhangzót tetszés szerint számíthatunk egy vagy két szótagba tartozónak. Egyedül *Nyelvtani összefoglaló* rész 3. § *Hangsúly* pontjában említett kettőshangzókat nem bonthatjuk két külön szótagba.

A MAGÁNHANGZÓK HOSSZÚSÁGA. Ezen a téren nincsenek szigorú szabályok. Általában a magánhangzók hosszúak [sic!], de itt megengedett a kiejtésbeli szabadság azért, hogy ki-ki az anyanyelvi szokásainak megfelelően ejthessen rövid szótagokat anélkül, hogy a neóban az zavart okozna.

AZ ETIMOLÓGIA FELÁLDOZÁSA. Minden alkalommal, amikor az célszerűnek tűnt, szabadon feláldoztuk az etimológiai korrektséget a jóhangzás, szépség, vagy a használat egyszerűsége érdekében. Ez máskor is megtörtént a természetes nyelvek fejlődése során.

Ugyanezen szellemben gyakran alkalmaztuk a szinerézist (a magánhangzó-kapcsolatok egyszerűsítését) és a szótagok összevonását.

ÖSSZETETT SZAVAK. Miként a magyarban és a németben, a gyakorlatban korlátlanul képezhetünk összetett szavakat, és csak a jóhangzásra, valamint a jó érthetőségre kell tekintettel lenünk.

Ha egy összetett szó nem található meg a szótárban, az akkor is könnyen megérthető az összetételi tagok saját jelentése alapján. (Ezért is célszerű, ha az összetételi tagok száma nem több, mint kettő.)

Másrészt, ha egy összetett szó túl hosszú, vagy félreértésre adna alkalmat, célszerű az kötőjellel tagolni.

A NYOMATÉK SZÜKSÉGESSÉGE. A neo szótár összeállításakor nem elvakultan alkalmaztuk az egy szótagos szavakat. Tudjuk, hogy a hosszú szavak milyen gyakran kölcsönöznek súlyt és kifejező erőt a mondatnak. Emiatt a neóban elég nagy számban található több szótagos szavak is, és ezen felül lemondunk a főnevek **-o** végződésének kötelező elhagyásáról, azért hogy a nyomaték éreztethető legyen.

AZ AZONOS ALAKÚ SZAVAK ritkábbak a neóban, mint a természetes nyelvekben, de nem ismeretlenek, például:

kol	szó jelentései:	<i>nyak</i>	és	<i>a(z) ...-val/vel,</i>
for	”	<i>lyuk</i>	”	<i>csinálni fog,</i>
tor	”	<i>torony</i>	”	<i>rakni fog,</i>
ski	”	<i>sí</i>	”	<i>kér(dez)ni,</i>
mosket	”	<i>legyecske</i>	”	<i>muskéta.</i>

A **mi for un for** mondat jelentése: *én csinálni fogok egy lyukat;* de helyette állhat az, hogy: **mi for un foro.** A **kol kol larga** kijelentés értelme: *a hosszú nyakkal;* de úgy is mondhatjuk, hogy: **kol kolo larga.** Nem szabad arról elfeledkeznünk, hogy a főnévi végződés elhagyása sosem kötelező.

Mindenesetre a neo, ez az abszolút világos nyelv, egyben szójátékok képzésére is lehetőséget ad.

A neóban széles körben használhatjuk a *HATÁROZÓI IGENEVET* mind a mondat elején, mind a közepén, mint a végén:

Pasande pe Brusel mi vane tenir ve foni: Brüsszel felé utazva hiába próbáltam meg nektek/ön(ök)nek telefonálni.

Az **x** betűt – ahelyett hogy egy mássalhangzó jelölésére alkalmaztuk volna – megszokott megoldásként a nem túl esztétikus **ks** betűkapcsolat helyettesítésére használtuk fel.

B. NYELVTANI VÁZLAT

KIEJTÉS:

Az <i>a</i>	úgy ejtődik, mint az	<i>á</i> az	<u>á</u> <i>bra</i>	szóban, csak röviden
<i>c</i>		<i>cs</i>	<u>cs</u> <i>ak</i>	
<i>h</i>		<i>h</i>	<u>h</u> <i>a</i>	de szó végén néma
<i>j</i>		<i>dzs</i>	<u>dzs</u> <i>em</i>	
<i>s</i>		<i>sz</i>	<u>sz</u> <i>em</i>	
<i>sh</i>		<i>s</i>	<u>s</u> <i>em</i>	
<i>w</i>		<i>u</i>	<u>u</u> <i>gusztus</i>	(igen rövid u)
<i>x</i>		<i>ksz</i>	<u>ksz</u>	
<i>y</i>		<i>j</i>	<u>j</u> <i>ó</i>	

A többi betű úgy ejtődik ki, mint a magyarban.

N.B. A *c*, illetve *g* betű ejtését (de a többi betűjét sem) nem befolyásolja a követő hangzó minősége, minden helyzetben a fenti módon ejtjük őket.

HATÁROZOTT NÉVELŐ:

Az *a*, az határozott névelőt a **lo** (többes számban **los**) szócskával fejezzük ki.

SZEMÉLYES NÉVMÁSOK:

ALANY *	TÁRGY	RÉSZESHAT.	BIRTOKOS NÉVMÁS † ‡	ÖNÁLLÓ BIRTOKOS NÉVMÁS †
mi én	me engem	me nekem	ma (mia) (az én) ...-m	lo mia az enyém
tu te	te téged	te engem	ta (tua) (a te) ...-d	lo tua a tiéd
il ő, az <i>hn.</i>	le őt <i>hn.</i>	lu neki <i>hn.</i>	la (lea) (az ő) ...-(j)a/(j)e <i>hn.</i>	lo lea az övé <i>hn.</i>
el ő, az <i>nn.</i>	ley őt <i>nn.</i>	luy neki <i>nn.</i>	la (leya) (az ő) ...-(j)a/(j)e <i>nn.</i>	lo leya az övé <i>nn.</i>
it az, ő <i>sn.</i>	it azt <i>sn.</i>	lu annak <i>sn.</i>	la (lea) (annak a) ...-(j)a/(j)e <i>sn.</i>	lo lea azé <i>sn.</i>
so az emberek	se magát	se magának	sa (soa) (a saját) ...-(j)a/(j)e	lo soa a sajátja
nos mi	ne minket	ne nekünk	na (nosa) (a mi) ...-nk	lo nosa a miénk
vu ti, ön(ök)	ve titeket, ön(öke)t	ve nektek, ön(ök)nek	va (vua) (a ti) ...-tek/tok/tök, (az ön[ök]) ...-(j)a/(j)e	lo vua a tiétek, az ön(ök)é
zi ők, azok <i>hn.</i>	ze őket <i>hn.</i>	zu nekik <i>hn.</i>	za (zea) (az ő) ...-(j)uk/(j)ük <i>hn.</i>	lo zea az övék <i>hn.</i>
zel ők, azok <i>nn.</i>	zey őket <i>nn.</i>	zuy nekik <i>nn.</i>	za (zeya) (az ő) ...-(j)uk/(j)ük <i>nn.</i>	lo leya az övé <i>nn.</i>

* Az elöljárószavak a névmások alanyesetű alakjához járulnak.

† A birtokos névmások (mind jelzői, mind önálló használatban) felveszik a többes szám **s** jelét.

‡ A rövidebb **ma**, **ta**, **la** stb. alakok a jelzett szó előtt állva használatosak, a zárójeles hosszabb **mia**, **tua**, **lea** stb. formák pedig akkor, ha követik a jelzett szót, avagy hangsúlyosak.

AZ IGE:

	VÉGZŐDÉS	PÉLDÁK
<i>főnévi igenév</i>	-i	i birtokolni, lenni (neki); vi akarni; pi tudni, -hatni, -hetni; vidi látni; ami szeretni; spi tudni; libi gyöngéden szeretni, becsben tartani; kanti énekelni; di adni; si lenni
<i>jelen idő</i>	-ar	mi ar birtoklok, nekem van; nos var akarunk; el vidar ő <i>nn.</i> lát; so car (az emberek azt) mondják, mondjuk; zel dar ők <i>nn.</i> adnak; il spar ő <i>hn.</i> tud; spar vu? tudjátok? tudja ön? tudják önök? ; zi no par kanti ők <i>hn.</i> nem tudnak énekelni

A neo kisegítő nyelv nyelvtana

	VÉGZŐDÉS	PÉLDÁK
<i>múlt idő</i>	-ir	mi ir birtokoltam, nekem volt; il sir ő <i>hn.</i> volt; el venir ő <i>nn.</i> jött; tu no pir spi nem tudhattál (tudhattad); tu dir adtál
<i>jövő idő</i>	-or	il or ő <i>hn.</i> birtokolni fog, neki <i>hn.</i> lesz; zi por ök <i>hn.</i> tudni fognak; por el: ő <i>nn.</i> tud majd? ; mi lu dor neki <i>hn.</i> fogok adni; mi luy dor neki <i>nn.</i> fogok adni; il por vidi ő <i>hn.</i> tud majd látni; or vu? vagytok? van(nak) ön(ök)?
<i>feltételes mód</i>	-ur	nos ur birtokolnánk, nekünk lenne/volna; nos no pur nem tudnánk; zur il? akarna ő <i>hn.?</i> ; tu no it spur ezt nem tudnád
<i>befejezett melléknévi igenév</i>	-at	at bírt, birtokolt; vat akart; amat szeretett; spat aludt, alvó; dat adott; vidat látott; i dat adott (<i>tkp.</i> adott volt); i pat tudott (<i>tkp.</i> tudott volt); mi ar cat mondtam (<i>tkp.</i> mondtam volt); zel ur vidat ök <i>nn.</i> tudtak volna; ur il vat? ő <i>nn.</i> akart volna?
<i>határozói igenév</i>	-ande	ande bírva, birtokolva; dande adva; vidande látva; sande létezve; amande szeretve; kantande énekelve

A felszólító és kötőmód helyett a főnévi igenevet használjuk: **veni ik** gyere ide; **mi var il me ci** akarom, hogy mondd el nekem; **zur vu il kanti?** akarnátok/akarja ön/akarják önök, hogy ő *hn.* énekeljen?

A FŐNÉV

egyes számban mássalhangzóra vagy az -o magánhangzóra végződik, többes számban mindig -os-ra (kivéve a néma h-ra végződő, ahol csak s-re).

dom (domos) ház (házak)	lakto tej	filyo fia <i>vkinek</i>
kam (kamos) szoba (szobák)	karno hús	filyin lánya <i>vkinek</i>
garden kert	frat fiútestvér	fel lány
patro apa	sor lánytestvér	boy fiú
matro anya	om ember	enko fiúunoka
fruit (frutos) gyümölcs (-ök)	vir férfi	enkin lányunoka
arbo (arbos) fa (fák)	fem nő	boyet kisfiú
flor (floros) virág (virágok)	parent szülő (általában)	felet kislány
plant (plantos) növény (növények)	eltros szülők (apa és anya)	infan (infanos) gyerek (gyerekek)

A HANGSÚLY

(1) az utolsó szótagra esik, ha a szó mássalhangzóra végződik; (2) az utolsó előtti szótagra esik, ha a szó magánhangzóra végződik: **gardEn**, **pAtro**, **mAtro**, **filyo**, **filyIn**, **felet**, **Arbo**, **parEnt**, **mamAh**.

Fontos: A többes szám -s, -os jele nem hat a hangsúly helyére: **gardEnos**, **pAtros**, **mAtros**, **filyos**, **filyInos**, **feletos**, **Arbos**, **parEntos**, **mamAhs**.

Az y betű mássalhangzót jelöl, így a hangsúly sosem helyezhető rá. A szóvégi h, bár nem ejtjük, a hangsúlyozás szempontjából mássalhangzónak számít.

Egy magánhangzó és az azt követő u záródó kettőshangzót alkot², és emiatt az u-ra nem eshet hangsúly: **kAuzo** ok, ügy; **nEutra** semleges.

Ha az u egy másik magánhangzó előtt és egy g vagy k betű után áll, akkor nem lehet hangsúlyos: **Ingu**o nyelv; **ambIgua** kétértelmű, kétszínű.

A SZÁMNEVEK:

un 1, **du** 2, **tre** 3, **kuar** 4, **kuin** 5, **sit** 6, **sep** 7, **ot** 8, **non** 9, **is** 10, **ek** 100, **mil** 1000, **milyon** millió.

Az összetett számnevek egyszerű szóösszetétellel képződnek: **isun** 11, **isdu** 12, **istre** 13, **iskuar** 14, **iskuin** 15, **issit** 16, **issep** 17, **isot** 18, **isnon** 19, **duis** 20, **treis** 30, **kuaris** 40, **kuinis** 50, **sitis** 60, **sepis** 70, **otis** 80, **nonis** 90, **dudek** 200, **treek** 300, **dumil** 2000, **tremil** 3000, **duisun** 21, **duisdu** 22, **treissep** 37, **kuarisot** 48, **otistre** 83, **ek tre** 103, **duek** **kuinis** 250, **kuinmil** **sitek** **sepisot** 5678.

isunmil **sepek** **nonisdu** **viros** 11 792 férfi; **kuariskuin** **mil** **ek** **treiskuar** **femos** 45 134 nő.

A sorszámnevek az -a melléknévi toldalékkal képződnek: **dua** második; **ota** nyolcadik; **isa** tizedik; **eka** századik; **mila** ezredik; **duiskuara** huszonegyedik; **ek treisa** százharmincadik.

A törtszámnevek képzője az -im: **dim** fél; **trim** harmad(rész); **isim** tized(rész).

² A „Nyelvtani összefoglaló” rész 3. §-a szerint az csak az *au*, *eu* hangkapcsolatra igaz. [a fordító]

A MELLÉKNÉV

egy számban *-a-ra*, többes számban *-as-ra* végződik: **bona (bonas)** jó (jó, jók); **mala (malas)** rossz (rossz, rosszak); **gran (grana)** nagy (nagy, nagyok); **leta (letas)** kis/kicsi (kis/kicsi, kicsik).

A HATÁROZÓ

egy másik szóból *-e* képzővel képezhető: **forte** erősen; **grane** nagyon. A határozók más toldalékot nem vehetnek fel.

A harmadik személyű SZEMÉLYES NÉVMÁSOK használata:

il (ő, az *hn.*) használatos férfiak és hímnemű állatok esetén;
el (ő, az *mn.*) használatos nők és nőnemű állatok esetén;
it (az, ő *sn.*) áll más szavak (tárgyak, absztrakt főnevek stb.) helyett

A leggyakoribb KÖTŐSZAVAK, ELŐLJÁRÓK, HATÁROZÓSZÓK stb.:

ya igen	den mivel, mert	de (del) -nak/nek a(z) ... (<i>birt. sz.</i>)
no nem	nor sem	do (dol) után
es ha	nek egyáltalán/cseppet nem	kon (kol) -val/vel
an is	men hacsak nem	po (pol) -ért, -nak/nek, számára
van mikor	dok de azért, mégis, pedig	pe (pel) -n át/keresztül/végig, (<i>idő</i>) -on/en/ön, -ban/ben
vo hol	ik itt, ide	pro (prol) számára, részére, javára
o vagy	ye ott, oda; abba, benne, bele, arra, rajta, rá	in (nel) -ba(n)/be(n), (<i>idő</i>) múlva
au vagy pedig	en onnan, abból/ebből/belőle, arról/erről/róla, attól/ettől/tőle	on (ol) -on/en/ön, -ra/re
ni soha(sem)	dep óta, -tól/től ... fogva/kezdvé	su (sul) alatt, alá
sem mindig	des mihelyt, abban a pillanatban, h.	um (ul) körül, köré
as mint	ab -tól/től fogva	da (dal) -ból/ből, -tól/től, -ról/ről
kom hogy(an); (<i>létigével</i>) milyen	oje ma	she (shel) (<i>személy</i>) -nál/nél, -hoz/hez/höz
ete így	yer tegnap	ver (vel) felé, irányában; (<i>idő</i>) felé, körül
ose másképp, másként	kras holnap	dun (dul) (<i>idő</i>) alatt, közben, folyamán
mul sok	preyer tegnapelőtt	tru (trul) <i>vmin</i> át/keresztül
pok kevés	dokras holnapután	dre (drel) mögött, mögé
epe egy kis, kevés	purke feltéve, hogy	gre (grel) -nak/nek ellenére
epet egy kevés/nagyon kis	ante előtt, elé; -val/vel szembe(n)	pri (pril) kapcsán
epetet egy egész kevés kis	rir mögött, mögé	trans (tral) -n túl/felül
min kevesebb, kevésbé, mínusz	sen nélkül	otre -n kívül, -n felül
plu -bb, több(et), többé, plusz	of gyakran, sokszor, sűrűn	inotre azon kívül, ráadásul
nok még	ben jó, jól	cao szervusz, szia
nur csak	mal, male rossz, rosszul	bonid jó napot, jó reggelt
som valamilyen, néhány	ja már	bonser jó estét
nil semmilyen, semmiféle, egy...sem	ju éppen, az imént, tüstént, azonnal	bonnox jó éjszakát
nilo semmi	yo óta, -val/vel azelőtt	adeo Isten vele/veled/önnel/...
nix egyáltalán semmi	fra múlva, -n belül	alrevid viszontlátásra
to egész, minden, mindenség	em íme, tessék	kun egység, együttes, összesség
tos minden, mindenki	us -ig	dey amely(ek)nek/akiknek a(z) ...
tot minden (együtt) <i>mn.</i>	somyes néha, olykor	no dey nem az, akinek a(z) ...
ki ki, aki	somo valami	pli kérem
ke kit, akit; hogy	somun valaki	utin! adja/adná az ég!, bárcsak (úgy lenne)!

[...]

C. NYELVTANI ÖSSZEFOGLALÓ

1. § ÁBÉCÉ

Az ábécét 25 betű alkotja, amelyek közül 5 magánhangzó (a, e, i, o, u) és 20 mássalhangzó:

	<i>név</i>	<i>kiejtés</i>		<i>név</i>	<i>kiejtés</i>
A	a	francia <i>la</i> , kb. rövid magyar <i>á</i>	N	en	<i>n</i>
B	be	<i>b</i>	O	o	<i>o</i>
C	ce	<i>cs</i>	P	pe	<i>p</i>
D	de	<i>d</i>	R	er	<i>r</i>
E	e	<i>e</i> (nyílt: <i>ember</i>)	S	es	<i>sz</i>
F	ef	<i>f</i>	T	te	<i>t</i>
G	ge	<i>g</i>	U	u	<i>u</i> ³
H	he	<i>h</i> ⁴	V	ve	<i>v</i>
I	i	<i>i</i>	W	we	angol <i>Washington</i> , kb. mint magyar <i>augusztus</i>
J	je	<i>dzs</i>			
K	ke	<i>k</i>	X	xe	<i>ksz</i>
L	el	<i>l</i>	Y	ye	<i>j</i> ⁵
M	em	<i>m</i>	Z	ze	<i>z</i>

Az **sh** betűkombináció *s* hangként ejtendő, mint a *śás* szóban. (Az **sh** nem önálló betű, hanem két betű kapcsolata: az ábécérendben az **sg** és az **si** között áll.)

A **q** betű nem fordul elő, csak az eredeti helyesírásukat megtartó szavakban (Albuquerque, Quevedo, Quinault).

A **k** betű helyett – különösen az eredeti, „nemzetközi” helyesírást megtartandó – írható **q**. Ebben az esetben a **q** a **k** helyét foglalja el az ábécérendben (vagyis a **q** a **k** írásváriánsa).

2. § HELYESÍRÁS

A neót ugyanúgy ejtjük, ahogy írjuk. Ezért, ha egy szöveget helyesen diktálnak, helyesírási problémák nemigen fordulnak elő.

3. § HANGSÚLY

A hangsúlyra vonatkozó szabályok az alábbiak:

1) Az *utolsó szótag* hangsúlyos, ha a szó *mássalhangzóra végződik*: **amOr** szeretet, szerelem; **amIk** barát; **kanOn** ágyú; **kotOn** gyapot, pamut; **aventUr** kaland; **reglamEnt** rendelet, szabály(zat); **tonaxEnt** hangsúly; **il venAr** jön (*hn.*); **vu vidOr** látni fogtok, ön(ök) látni fognak;

2) Az *utolsó előtti szótag* hangsúlyos, ha a szó *magánhangzóra végződik*: **pEnso** gondolat; **Almo** lélek; **korAjo** bátorság; **rispEkta** tisztelettel; **kemIo** kémia; **geograffo** földrajz; **atribUi** juttat, tulajdonít (*vkinek/vminek*).

Az **y** betű, minthogy mindig mássalhangzót jelöl, sohasem hangsúlyos: **fOlyo** levél, ív, lap, újság; **dOlyo** gyász; **jUnyo** június; **isEyo** tíz darab (*vmiből*); **klozOyo** szekrény.

³ Az **u** bizonyos körülmények közt félhangzósan ejtendő, vö. 3. § Hangsúly.

⁴ A **h** a szó végén néma, vö. 17. § Néma h.

⁵ A **gy**, **ly**, **ny**, **ty** betűkapcsolatok a magyartól eltérően nem egyes hangokat, hanem külön ejtett *gj*, *lj*, *nj*, *tj* hangkapcsolatokat jelölnek, mint az abból is látszik, hogy a két betű eltérő szótagba eshet, pl. az **anye** (évente) szó első szótagja reduplikálva **ananye** (évről évre) lesz, és nem ***anyanye**. [a fordító]

A szóvégi néma **h** a hangsúlyozás szempontjából mássalhangzónak számít: **papAh** papa; **mamAh** mama; **pashAh** pasa; (vö. 17. § *Néma h*). A többes szám **s** jele a hangsúlyt nem befolyásolja: **pEnso** – **pEnsos**; **Almo** – **Almos** (vö. 6. § *Főnév*).

Amikor az **u** betű **a** vagy **e** betűk után áll, akkor a hangsúly az **u**-ról a megelőző magánhangzóra tolódik át⁶: **kAuzo** ok, ügy; **plAudi** (meg)tapsol; **nEutra** semleges.

Ha az **u** betű **g** vagy **k** után áll és egy magánhangzó követi, akkor kettőshangzót képez a követő magánhangzóval, így az **u**-ra nem eshet hangsúly: **lInguo** nyelv; **ambIgua** kétértelmű, kétszínű; **Akuo** víz; **elOkuo** ékesszólás.

Az összetett számnevek hangsúlyozása eltér a két főszabálytól: az együtt hangsúlyozott tagok mindig véghangsúlyosak, kivéve, ha a hangsúly az **is** 10 vagy az **ek** 100 szavakra esne. Ez utóbbi esetben a hangsúly az utolsó előtti szótagra tolódik, vö. 14. § *Számnevek*.

Az összetett szavak hangsúlyozásáról ld. 22. § *Szóösszetétel*.

4. § SZÓALAKOK

A névelők, a főnevek, a melléknévek és egyes névmások többes számban **s** végződést kapnak (vö. a megfelelő szófajjal foglalkozó pont). A főnevekhez (és a főnevesült melléknévekhez) ezen kívül a **-ye** helyhatározórag is járulhat (vö. 26. § *A -ye rag*).

Az igék ragozása során előforduló szóalakokat a 13. § *Ige* pont ismerteti.

A többi szófajhoz (határozó, elöljáró, kötőszó, indulatszó) tartozó szavak változatlan alakúak.

5. § NÉVELŐ

HATÁROZOTT NÉVELŐ: **lo** (többes számban **los**); **lo vir** (t.sz. **los viros**) a férfi (a férfiak); **lo fem** (**los femos**) a nő (a nők); **lo kant** (**los kantos**) az ének, a dal (az énekek, a dalok).

A határozott névelő használata nem olyan gyakori, mint a magyarban. Az angolhoz hasonlóan elmarad az általános értelemben használt szavak elől: **Franso** Franciaország; **omeyo** az emberiség; **riligio** a vallás; **astronomio** a csillagászat.

HATÁROZATLAN NÉVELŐ: **un**; **un vir** egy férfi; **un fem** egy nő; **un kant** egy ének, egy dal.

A neóban, csak úgy, mint a magyarban, nincs többes számú határozatlan névelő: **kantos** énekek, dalok; **libros** könyvek.

A franciából ismert *RÉSZELŐ NÉVELŐ* sincs a neóban: **pan** (*vmennyi*) kenyér; **karno** (*vmennyi*) hús; **libros** (*vmennyi*) könyv.

6. § FŐNÉV

A főnevek egyes számban *o* magánhangzóra vagy mássalhangzóra, míg – egy típus kivételével – többes számban mindig *os*-ra végződnek⁷: **penso**, **pensos** gondolat, gondolatok; **libro**, **libros** könyv, könyvek; **dom**, **domos** ház, házak; **fel**, **felos** kislány, kislányok; **kotil**, **kotilos** kés, kések.

Az *o* végződés a főnevek jellemző jegye. A mássalhangzóra végződő főnevek esetén ez az *o* végződés elmaradt, de bármikor megjelenhet, amikor az az egyértelműség, a jóhangzás vagy a nagyobb nyomaték miatt szükségessé válik. (A jelenségről bővebben ld. a 16. § *Hangkiesés* pontot.)

Bizonyos szavak két tövel rendelkeznek, mert az *o* végződés elmaradása a rövidebb tö esetén a megelőző hangkapcsolat egyszerűsödését eredményezi: **akuo** – **ak** víz.

FONTOS! A többes szám **s** végződése nem tolja el a hangsúlyt. A kiejtést az alábbi példák illusztrálják: **pEnsos**, **lIbros**, **dOmos**, **fElOs**, **kotIlos**.

⁶ A „Nyelvtani vázlat” rész szerint a két magánhangzó és záródó kettőshangzót alkot. [a fordító]

⁷ Van egy eset, amikor a többes szám jele nem **-os**, hanem csak **-s**, a néma *h*-ra végződő szavak csoportja: **pashah**, **pahsahs** pasa, pasák; **mamah**, **mamahs** mama, mamák.

A főnevek nőnemű alakjai. Nőnemű élőlények megnevezésére, amennyiben azok nem rendelkeznek önálló főnévvel (mint pl. **fem** nő, **matro** anya, **fel** kislány, **sor** lánytestvér, **tanto** nagynéni), az *-in* képzővel alkotott szavakat használjuk: **nep** unokaöcs, **nepin** unokahúg; **filyo** fiú, **filyin** lány; **kuzo** unokafivér, **kuzin** unokanővér; **leon** (hím) oroszlán, **leonin** nőstény oroszlán; **roy** király, **royin** királynő; **prins** herceg, **prinsin** hercegnő; **doktor** doktor, **doktorin** doktornő; **vender** eladó, kereskedő, **venderin** eladónő, kereskedőnő; **enکو** fiúunoka, **enkin** lányunoka. Az *-in* toldalék előtt kiesnek bizonyos képzők, mint *-an*, *-at*, *-eo*, *-un*: **civan**, **civin** polgár; **ma libat**, **ma libin** kedvesem, **fidanseو**, **fidansin** vőlegény, menyasszony; **egrun**, **egrin** beteg.

7. § MELLÉKNÉV

A melléknévek *a*-ra (többes számban *as*-ra⁸) végződnek: **bona** (**bonas**) jó; **leta** (**letas**) kis, kicsi; **bela** (**belas**) szép; **grana** (**granas**) nagy; **forta** (**fortas**) erős; **roya** (**royas**) királyi.

Az *a* és *as* végzések elmaradhatnak, amennyiben a melléknév megelőzi a minősített főnevet. (A jelenségről bővebben ld. a 16. § *Hangkiesés*, ill. a 31. § *Szórend* pontokat.) A szórendtől függetlenül sosincs *a* végződés egyes számban a befejezett melléknévi igenév *-at* képzőjén: **detenat** (**detenatas**) fogoly, fogva tartott; sőt melléknévi használatban még a jelzett szó után alkalmazva is elmarad a többes számú *-as* végződés.

Bizonyos szavak két tövel rendelkeznek, mert az *a* végződés elmaradása a rövidebb tő esetén a megelőző hangkapcsolat egyszerűsödését eredményezi: **santa** – **san** szent.

A melléknévek mindig használhatók főnévi értelemben: **lo bela** a szép (férfi); **lo belin** a szép (nő); **los belas** a szépek (férfiak); **lo belinos** a szépek (nők); **lo blonda** a szőke (férfi); **lo blondin** a szőke (nő); **lo blondas** a szőkék (férfiak); **lo blondinos** a szőkék (nők). Ha a főnevesült melléknévnek melléknévi jelzője van, a főnévi használatot a melléknévre jellemző végződés helyébe lépő *-un* toldalék jelzi: **egra** beteg, **detenat** fogoly (fogva tartott), **un egrun** **detenat** egy fogoly beteg, **un detenun egra** egy beteg fogoly.

8. § HATÁROZÓ

Más szavakból – elsősorban melléknevekből – mód-állapothatározói határozószavakat képezhetünk az *e* végződés segítségével: **grane** nagyon; **forte** erősen; **roya** királyian.

9. § SZEMÉLYES ÉS KÉRDŐ NÉVMÁSOK

mi (**me**, **me**) én (engem, nekem)

tu (**te**, **te**) te (téged, neked)

il (**le**, **lu**) ő (őt, neki), az (azt, annak) *himnem*

el (**ley**, **luy**) ő (őt, neki), az (azt, annak) *nőnem*

it (**it**, **lu**) az (azt, annak), ő (őt, neki), *sn.*, *személytelen*

so (**se**, **se**) *általános és visszaható névmás*, ő[k], mi, az ember[ek], maga (magát ...; magának ...)

nos (**ne**, **ne**) mi (minket, nekünk)

vu (**ve**, **ve**) ti (titeket, nektek), ön (önt, önnek), önök (önöket, önöknek)

zi (**ze**, **zu**) ők (öket, nekik), azok (azokat, azoknak) *hn.*

zel (**zey**, **zuy**) ők (öket, nekik), azok (azokat, azoknak) *nn.*

ki? (**ken**, **a ki**) ki? (kit, kinek)

ki (**ke**, **a ki**) aki (akit, akinek)

A zárójelbe tett alakok a bővítményként használt formák; az első a tárgy, a második a részeshatározó:

mi ar nekem van

mi sar (én) vagyok

tu par neked lehet

il var (ő *hn.*) akar

il ley vidar (ő *hn.*) látja őt *nn.*

el le vidar (ő *nn.*) látja őt *hn.*

tu lu dar (te) adsz neki *hn.*

tu luy dar (te) adsz neki *nn.*

nos zu car (mi) mondjuk nekik *hn.*

nos zuy car (mi) mondjuk nekik *nn.*

mi ze vidar (én) látom őket *hn.*

mi zey vidar (én) látom őket *nn.*

rispir tu al bank? válaszoltál a banknak?

mi no lu rispír nem válaszoltam neki *hn.*

konar tu et bank? ismered ezt a bankot?

mi no it konar nem ismerem

⁸ A mellékneveket számban egyeztetni kell a jelzett szóval: **lo om bona** a jó ember, **los omos bonas** a jó emberek. A melléknévi állhat a jelzett szó előtt és után is: **lo om bona**, **lo bona om** (**lo bon om**); **los omos bonas**, **los bonas omos** (**los bon omos**).

nos ve amar (mi) szeretünk benneteket, szeretjük ön(öke)t	ki venar? ki jön?
ne amar vu? szerettek bennünket? szeret[nek] ön[ök] bennünket?	ki bir bor aki ivott, inni fog
mi te amar szeretlek	ken vidar tu? kit láatsz?
me amar tu? szeretsz engem?	a ki skribar tu? kinek írsz?
il no ne vidar (ő <i>hn.</i>) nem lát minket	lo fem ki venar a nő, aki jön
mi lu it dar neki <i>hn.</i> adom (azt)	lo fem ke tu vidar a nő, akit láatsz

Előjárószavak után a névmások alanyeseti alakjukban állnak:

mi pensar a tu gondolok rád	il sonyar d el (ő <i>hn.</i>) róla <i>nn.</i> álmodik
tu pensar a mi gondolsz rám	tu gor sen nos nélkülünk fogsz [el]menni

Amennyiben egy mondatban két névmás is szerepel bővítményként, melyek közül az egyik tárgy, a másik részeshatározó, a kettejük közül mindig a részeshatározós az első:

nos ve it dar nektek adjuk (azt)	mi ve le prezentor be fogom mutatni őt <i>hn.</i> nektek / ön(ök)nek
vu ne it cor elmondjátok nekünk (azt), ön elmondja nekünk (azt), önök elmondják nekünk (azt)	mi luy ve prezentor be foglak mutatni benneteket / ön(ök)et neki <i>nn.</i>

10. § BIRTOKOS NÉVMÁSOK

ma (mia) [az én] ...-m (enyém)	na (nosa) [a mi] ...-nk (miénk)
ta (tua) [a te] ...-d (tied)	va (vua) [a ti] ...-tek/tok/tök (tietek)
la (lea) [az ő] ...-[j]a/[j]e (övé) <i>hímnem</i>	za (zea) [a ő] ...-[j]ük/[j]uk (övék) <i>hímnem</i>
la (leya) [az ő] ...-[j]a/[j]e (övé) <i>nőnem</i>	za (zeya) [a ő] ...-[j]ük/[j]uk (övék) <i>nőnem</i>
sa (soa) a saját ...-m/d/[j]a/[j]e ...	

Az első forma (**ma**, **ta** stb.) használatos, ha a birtokos névmás megelőzi az általa minősített főnevet; a zárójeles forma (**mia**, **tua** stb.) pedig akkor, amikor követi. Ez a második alak járatos önálló (nem jelzői) használatban is.

A birtokos névmások többes számban felveszik az *s* jelet:

ma libro a könyvem; **lo libro mia** az én könyvem; **mi vidar ta dom** látom a házat; **konar tu lo mia?** ismered az enyémet? ; **vo sar nas sutos?** hol vannak a cipőink? ; **los mias sar ik** az enyéme itt vannak; **em ma kam** íme, a szobám; **lo nosa sar plu grana** a miénk nagyobb; **em mas floras** íme, a virágaink; **los vuas sar plu belas** a tietek/az ön[ök]é szebb; **kom sar los leyas?** milyen az övé *nn.*? ; **as los tuas** mint a tied.

11. § TOVÁBBI MELLÉKNEVEK ÉS NÉVMÁSOK – HATÁROZÓSZAVAK ÉS KÖTŐSZAVAK

ka (kas) melyik, milyen, hány, micsoda (<i>t.sz.</i>)	tro túl sok, nagyon sok
ki (ken) ki (kit)	mul sok, sokat, nagyon
kia kié, kinek a(z) ...	mul, mula, mulas sok, nagy
ki (ke) aki (akit)	mulonos sokan
ko (ke) mi (mit)	pok (egy) kicsit, (egy) kevésbé, alig
ke hogy <i>kötőszó</i>	pok, poka, pokas kevés, egy kis
as mint	pokunos kevesen
keo (keos) melyik, ki (<i>t.sz.</i>)	muy nagyon, erősen
kein (keinos) melyik, ki (<i>t.sz.</i>) <i>nőnem</i>	asay elég, eléggé
dey amely(ek)nek a(z) ..., aki(k)nek a(z) ... [a de ki/ke/keo/kein... rövidítése]	asay pok elég/meglehetősen kevés
eo (eos) az amelyik; az aki/ami (<i>t.sz.</i>) <i>fn.</i>	epe egy kis, kevés
ein (einos) az amelyik, az aki/ami (<i>t.sz.</i>) <i>fn.</i> <i>nőnem</i>	epete egy kevés/nagyon kis
co ez, az	epetet egy egész kevés kis
co ki (az) aki, (az) ami <i>egész mondatra vonatkozik</i>	som, somas egy kis, egy bizonyos, némi

co ke (azt) akit, (azt) amit *egész mondatra vonatkozik*
tos minden, mindenki
toet, toeta, toetas mindez, mindezek *mn.*
toeto mindez *fn.*
toyeno mindaz *fn.*
to ke minden, amit/akit

to ki minden, aki (ami)
tot, totas minden

Példák:

Kas libros ar tu?
Ki te vidar?
Ken vidar tu?
Kia sar et lap?
It sar nilia.
Ki vivor vidor.
Ki bir bor.
Ko te plar?
Ke var tu?
Co ki sar ik.
Co ke tu vidar.
Lo fem ki venar.
Lo fem ke tu vidar.
Et fem sar bela.
Yen vir sar bona.
Eto me plar, yeno no.
Yenun sar as bona as etun.
Shakun far co ke il var.
Shako ar sa carmo.
Var vu me en di epete?

Mi ve en dor mul.
Eto sar tro.
Mi ar mul libros.
El no sar muy forta.
Mulonos sar pigras.
Osunos no it sar.
Somnyes nos sar muy lasas.
Var tu i somoso?

Mi var niloso.
Keos prifar tu?
Eos ki sar tan bonas.
Lo vir dey tu parlar.
Tu no pror l osia.
Mi luy dor to ke el vor.

tan annyi, ennyi, annyira
kom hogy, hogyan, miként; milyen
kan hány, mennyi
an is
nok még
en onnan, abból/ebből/belőle, arról/erről/róla, attól/ettől/tőle [a **de eto/yeno...** rövidítése]
ik itt, ide
ye ott, oda; abba, benne, bele, arra, rajta, rá [az **a eto/yeno...** rövidítése]

Milyen könyveid vannak?
 Ki lát téged?
 Kit látsz te?
 Kié ez a ceruza?
 Senkié.
 Aki élni fog, látni fog.
 Aki ivott, inni fog.
 Mi tetszik neked?
 Mit akarsz?
 Ami itt van.
 Amit látsz.
 A nő, aki jön.
 A nő, akit látsz.
 Ez a nő szép.
 Az a férfi jó.
 Ez tetszik nekem, az nem.
 Az az ember olyan jó, mint emez.
 Mindenki azt teszi, amit ő *hn.* akar.
 Mindennek megvan a bája.
 Akartok / Akar(nak) ön(ök) egy kicsit belőle nekem adni?
 Nektek / Ön(ök)nek sokat fogok adni belőle.
 Ez nagyon sok.
 Sok könyvem van.
 Ő *mn.* nem nagyon erős.
 Sokan lusták.
 Mások nem azok.
 Néha nagyon fáradtak vagyunk.
 Egy másikat akarsz? (*tkp.* Akarod, hogy egy másikat legyen?)
 Nem akarok semmi mást.
 Kiket kedvelsz jobban? Melyikeket kedveled jobban?
 Azokat, akik olyan jók.
 A férfi, akiről beszéltél.
 Te nem fogod elvenni a más(ok)ét.
 Neki *mn.* fogok adni mindent, amit (ő *nn.*) akar (kívánni fog.)

12. § A NÉVMÁSOK TÁBLÁZATA

	MELLÉKNÉV ⁹	SZEMÉLYRE VONATKOZÓ FŐNÉV ¹⁰	TÁRGYRA VONATKOZÓ FŐNÉV	MÓDHA TÁROZÓI
Közelre mutató	eta (et) ez	etun ő/ez (itt), ez az ember	eto ez (itt), ez a dolog	ete így, ezen a módon
Távolra mutató	yena (yen) az	yenun ő/az (ott), az az ember	yeno az (ott), az a dolog	yene úgy, azon a módon
Más-Vala-	osa (os) más, másik soma (som) valamilyen, néhány	osun más(ok) somun valaki	oso más (valami) somo valami	oso másként, máshogy some valahogy
Minden(egyes)-	shaka (shak) mindegyik, minden egyes	shakun mindenki (külön-külön), ki-ki	shako minden (külön-külön)	shake minden(féle)képp
Minden- (együtt)	tota (tot) minden (együtt)	totun mindenki (együtt)	toto minden (együtt)	tote az összes módon
Sem-	nila (nil) semmilyen, semmiféle, egy ... sem	nilun senki	nilo semmi	nile semmiképpen sem, egyáltalán nem
Akár-, bár-	kela (kel) akármilyen, bármilyen	kelun akárki, bárki	kelo akármí, bármi	kele akárhogy, bárhogy
Némely-	certa (cert) bizonyos, némely	certun némelyek, egyesek	certo bizonyos / némely dolog	certe bizonyos módon
Ilyen-, olyan Ez a más-	tala (tal) ilyen, olyan etosa ez a másik	talun egy illető etosun ez a másik ember	talo az (olyan) etoso ez a másik dolog	tale ilyen/olyan módon etose ezen a másik módon
Az a más-	yenosa az a másik	yenosun az a másik ember	yenoso az a másik dolog	yenose azon a másik módon
Másvala-	somosa valamilyen más	somosun másvalaki	somoso másvalami	somose valahogy máshogy
Minden egyes más-	shakosa mindegyik más, minden egyes más	shakun mindenki más (külön-külön)	shako minden más (külön-külön)	shake minden más(féle) módon
Minden más- (együtt)	totosa minden más (együtt)	totosun mindenki más (együtt)	totoso minden más (együtt)	totose az összes más módon
Sem- más	nilosa semmilyen más, semmiféle más	nilosun senki más	niloso semmi más	nilose semmilyen más módon
Akár- más, bár- más	kelosa akármilyen más, bármilyen más	kelosun akárki más, bárki más	keloso akármí más, bármi más	kelose akármilyen / bármilyen más módon
	HELYHATÁROZÓI	GYAKORÍTÓ HATÁROZÓI	BIRTOKOS HATÁROZÓI	OK- ÉS CÉLHATÁROZÓI
Közelre mutató	etye ezen a helyen, itt; erre a helyre, ide	etyes ez egyszer, ez alkalommal, ezúttal	etia ennek a(z) ..., ezé, az övé (itt)	etie ezért, ez okból
Távolra mutató	yenye azon a helyen, ott; arra a helyre, oda	yenyes akkor az egyszer, az alkalommal	yenia annak a(z) ..., azé, az övé (ott)	yenie azért, az okból
Más-	osye máshol, másutt; máshová, másfelé	osyes más alkalommal, máskor	osia más(ok)é	osie másért, más okból, más miatt
Vala-	somye valahol; valahová	somyes néha, olykor	somia valami(k)é, valaki(k)é	somie valamiért, valami okból
Minden(egyes)-	shakye minden egyes helyen; ... helyre	shakyes minden egyes alkalommal	shakia minden egyesé, mindenkié	–

⁹ A zárójeles alakok a minősített szó előtt alkalmazható rövidebb formát adják meg. (A jelenségről bővebben ld. a 16. § Hangkiesés pontot.)

¹⁰ Ezen névmások nőnemű alakjai az alábbiak: **etin, yenin, osin, somin, shakin, totin, nilin, kelin, certin, talin, etosin, yenosin, somosin, shakosin, totosin, nilosin, kelosin.**

A neo kiegészítő nyelv nyelvtana

	<i>HELYHATÁROZÓI</i>	<i>GYAKORÍTÓ HATÁROZÓI</i>	<i>BIRTOKOS HATÁROZÓI</i>	<i>OK- ÉS CÉLHATÁROZÓI</i>
<i>Minden- (együtt)</i>	totye mindenütt; mindenhová	totyes minden alka- lommal, mindenkor	totia mindenkié, mindené	totie mindenféle okból, mindenért
<i>Sem-</i>	nilye sehol; sehová	nilyes soha	nilia senkié, semmié	nilie semmiért, semmiféle okból
<i>Akár-, bár-</i>	kelye akárhol, bárhol; akárhová, bárhová	kelyes akármennyi alkalommal, bármennyiszor	kelia akárkié, bárkié, akármie, bármie	kelie akármieért, bármieért, akármie okból, bármie okból
<i>Némely- Ilyen-, olyan</i>	– talye ilyen / olyan helyen; ... helyre	–	– talia ilyené, olyané	– talie ilyenért / olyanért, ilyen/olyan okból
<i>Ez a más-</i>	–	etosyes ezzel a másik alkalommal	etosia ezé a másiké	–
<i>Az a más-</i>	–	yenosyes azzal a másik alkalommal	yenosia azé a másiké	–
<i>Másvala-</i>	somosye valahol máshol; valahová máshová	somosyes valamilyen más alkalommal	somosia másvalakié, másvalamié	somosie valamilyen más okból
<i>Minden egyes más-</i>	shakosye mindegyik más helyen; ... helyre	shakosyes mindegyik más alkalommal	–	–
<i>Minden más- (együtt)</i>	totosye mindenütt másutt; mindenhová máshová	totosyes minden más alkalommal, mindenkor máskor	totosia minden más- valakié, minden másé	totosie minden más okból, minden másért
<i>Sem- más</i>	nilosye sehol másutt; sehová máshová	nilosyes semmilyen más alkalommal, semmikor máskor	nilosia senki másé, semmi másé	nilosie semmilyen más okból, semmi másért
<i>Akár- más, bár- más</i>	kelosa akárhol/bárhol máshol; akárhová/bár- hová máshová	kelosyes akármely más alkalommal, bármikor máskor	kelosia akárki másé, bármie másé	kelosie akármilyen / bármilyen más okból, akármie/bármie másért

13. § IGE

Az igék az alábbi módon ragozódnak:

	<i>VÉGZŐDÉS</i>	<i>PÉLDÁK</i>
<i>főnévi igenév</i>	-i	i birtokolni, lenni (neki); si lenni; fi tenni; ami szeretni; gi menni; pi tudni, -hatni, -hetni; vi akarni; ci mondani; di adni; li engedni; vidi látni; kanti énekelni; ludi játszani; skribi írni
<i>jelen idő</i>	-ar	mi ar én birtoklok, nekem van; tu sar te vagy; il far ő <i>hn.</i> tesz; el par ő <i>nn.</i> tud, -hat, -het; nos amar mi szeretünk; vu kantar te énekeltek, ön(ök) énekel(nek); zi vidar ők <i>hn.</i> látnak; zel ludar ők <i>nn.</i> játszanak; so par kanti (az emberek) tudnak énekelni; el no par kanti ő <i>nn.</i> nem tud énekelni
<i>múlt idő</i>	-ir	mi ir én birtokoltam, nekem volt; tu sir te voltál; il vir ő <i>hn.</i> akart; el fir ő <i>nn.</i> tett; nos vir vidi mi látni akartunk; zel pir kanti ők <i>nn.</i> tudtak énekelni; ki vir ludi? ki akart játszani?
<i>jövő idő</i>	-or	il or ő <i>hn.</i> birtokolni fog, neki <i>hn.</i> lesz; nos por mi tudni fogunk; tu amor te szeretni fogsz; el sor ő <i>nn.</i> lesz; vu cor ti mondani fogtok, ön(ök) mondani fog(nak); zel gor ők <i>nn.</i> menni fognak; zi no vidor ők <i>hn.</i> nem fognak látni; ki vor di? ki akar majd adni? ; por vu ne skribi? tudtok (tud[nak] ön[ök]) majd nekünk írni?
<i>feltételes mód</i>	-ur	nos ur mi birtokolnánk, nekünk lenne/volna; tu vidur te látnál; el no amur ő <i>nn.</i> nem szeretne; pur vu ne ci? megtudnátok (megtudná[k] ön[ök]) nekünk mondani? ; nos vur ludi mi szeretnénk (<i>tkp.</i> akarnánk) játszani
<i>határozói igenév</i>	-ande	ande bírva, birtokolva; dande adva; gande menve, járva; sande létezve; ludande játszva; fande téve

A neo kisegítő nyelv nyelvtana

befejezett melléknévi igenév   *-at*   **at** bírt, birtokolt; **fat** megtett; **dat** adott; **cat** mondott; **amat** szeretett; **gat** ment, járt; **i pat** tudott (*tkp.* tudott volt); **no i vat** nem akart (*tkp.* nem akart volt); **i sat** volt (*tkp.* volt vala); **no i dat** nem adott (*tkp.* nem adott volt)

A **FELSZÓLÍTÓ MÓD** helyett a főnévi igenév használatos: **tu si** legyél; **vu di** adjatok, ön adjon, önök adjanak; **vu i** nektek/önnek/önöknek legyen; **nos gi** menjünk; **el kanti** ő *nn.* énekeljen; **vu me li** engedjétek (ön engedje, önök engedjék) meg nekem; **il no kanti** ő *hn.* ne énekeljen.

A **FOLYAMATOS MELLÉKNÉVI IGENÉV** az *-anda* képzővel képződik: **los viros fartandas** az induló férfiak; **los fartandas** az indulók.

A **BEFEJEZETT MELLÉKNÉVI IGENÉV** is melléknévesülhet, illetve főnevesülhet. Melléknévként használva a többes számú *-atas* végződés opcionális, főnévként használva azonban kötelező.

lo fem marlat a férjezett nő

los femos marlat (marlata) a férjezett nők

lo detenat a fogoly, a fogva tartott

los detenatas a foglyok, a fogva tartottak

A neóban nem használatos a **KÖTŐMÓD**, helyette a magyarhoz hasonlóan felszólító használatú főnévi igenév, kijelentő mód (jelen, múlt, illetve jövő idő) vagy feltételes mód járatos.

mi var il veni akarom, hogy (ő *hn.*) jöjjön

sar posibla il venar lehetséges, hogy (ő *hn.*) jön

sar posibla il venor lehetséges, hogy (ő *hn.*) jönni fog

il fartir sen so le vidir (ő *hn.*) elment anélkül, hogy látták volna

el venor sen so it vor (ő *nn.*) megjött anélkül, hogy ezt akarták volna

Az **ÖSSZETETT IGEIDŐK** a birtokige ragozott alakjával és a főige befejezett melléknévi igenevével képződnek, hasonlóan a franciához:

<i>befejezett múlt</i>	mi ar sat	voltam (<i>tkp.</i> voltam vala)
	tu ar vat	akartál (<i>tkp.</i> akartál volt)
<i>régmúlt</i>	il ir pat	korábban (ő <i>hn.</i>) tudott volna
	el no ir vidat	korábban nem (ő <i>nn.</i>) látott
<i>befejezett jövő</i>	nos or vat	majd akartunk
	nos it or vat	majd azt akartuk
<i>feltételes múlt</i>	el ur cat	(ő <i>nn.</i>) mondta volna
	ki ur pat ci?	ki mondhatta volna?
	nos ur vat vidi	szerettünk (<i>tkp.</i> akartunk) volna látni
	zel no ur pat kanti	(ők <i>nn.</i>) nem tudtak volna énekelni

A **SZENVEDŐ SZERKEZET** a létige megfelelő (esetlegesen összetett) alakja és a főige bejezett melléknévi igenevének kapcsolatával jön létre:

el sar amat	öt <i>nn.</i> szeretik (<i>tkp.</i> ő <i>nn.</i> szeretve van)
il ir sat vidat	öt <i>hn.</i> korábban megszerették
vu ar sat batat	megverték minket (<i>tkp.</i> mi meg lettünk verve)
so no par si vidat	(az emberek) nem láthatók

A **VISSZAHATÓ IGÉK** esetén az alapigét és első és második személyben a megfelelő személyes névmás, a harmadik személyben (és ragozatlan igealakok mellett) pedig a visszaható névmás kíséri:

se ci	mond magának/egymásnak, tartja magát, mondják
se vidi	látszódik, látható, látja magát, előfordul
el se cir	ő <i>nm.</i> [azt] gondolja magában
so par se ci	(az emberek) [azt] gondolják magukban
vu ve miri!	nézzétek meg magatokat! (ön) nézze meg magát! önök nézzék meg magukat!

SZEMÉLYTELEN SZERKEZETEK. Az alanyként használt személytelen **it** névmás elhagyható, ha időjárásról, időpontról van szó, valamint általános alany esetén:

(it) far bela	szép idő van
sar is	tíz óra van

sar tro	(ez) túl sok
sar tro iza	(ez) túl könnyű
sar muy dufa	(ez) nagyon nehéz
no sar sufa	(ez) nem elég
sar vere strana	(ez) valóban különös

AZ ÖSSZETETT IGEIDŐK HASZNÁLATA.

A *befejezett múlt* azt fejezi ki, hogy az igével leírt cselekvés hatása még a jelenben is tart. (Használata az angol *present perfect*-éhez hasonló.)

Nagy Károly volt Európa legnagyobb királya (az volt annak idején) **Karlomagno sir lo plu gran roy d Europ**

Nagy Károly volt Európa legnagyobb királya (még mindig az, nem volt nagyobb azóta) **Karlomagno ar sat lo plu gran roy d Europ**

A *régmúlt* előidejű múltat fejez ki, ezért mindig egy másik múlt (egyszerű vagy befejezett) mellett fordul az ez előtt a múlt idő előtt bekövetkezett régebbi múlt idejű cselekvés kifejezésére. (Használata a francia *plus-que-parfait*-éhez hasonló.)

A *befejezett jövő* a régmúlthoz hasonlóan előidejű alak, és két jövő idő közül az előbb bekövetkező jövőt jelöli. (Használata a francia *futur antérieur*-éhez hasonló.)

A *feltételes múlt* használata hasonló a magyaréhoz.

N.B. *A FOLYAMATOS MÚLT ÉS A KÖTŐMÓD.* A franciaajkúak úgy találhatják, hogy a neo *-ir* végű múlt idejében egybeesik a francia nyelv egyszerű múlt ideje (*passé simple*) és folyamatos múlt ideje (imperpektum, *imparfait*).

Annak ellenére, hogy a múltbeli folyamatos cselekvést, történést jelölő imperpektumot, valamint a kötőmódot nem tartalmazza a neo nyelv sztenderdje, azok, akik anyanyelvük folytán nem tudnak elszakadni ezektől a formáktól, a folyamatos múlt (imperpektum) kifejezésére használhatják az *-iar* végződést, a kötőmód kifejezésére pedig az *-u*-t. Bár ezen alakok ellenjavalltak, passzív ismeretük mégis szükséges lehet:

Elgondolkodtam, és közben nem vettem észre hogy az indulás ideje eljött. **Mi meditiar e no akorgir ke lo temp de farti iar arivat.**

A kötőmódot használóknál annak *-u* végződése a felszólító módot is kifejezheti (a főnévi igenév *-i*-je helyett).

14. § SZÁMNEVEK

TŐSZÁMNEVEK

un 1, du 2, tre 3, kuar 4, kuin 5, sit 6, sep 7, ot 8, non 9, is 10, ek 100, mil 1000, milyon milliárd, **bilyon** billió, **trilyon** trillió, **kuarilyon** kvadrillió, **kuinilyon** kvintillió¹¹

A többi tőszámnév egyszerű összetétellel képződik. A könnyebb olvashatóság érdekében ne írjunk egy szóba két vagy három jegynél többet:

isun 11, isdu 12, istre 13, iskuar 14, iskuin 15, issit 16, issep 17, isot 18, isnon 19, dui 20, duisun 21, duisdu 22, duistre 23, treis 30, treiskuar 34, kuaris 40, kuarisnon 49, kuinis 50, kuinisot 58, sitis 60, sepis 70, otis 80, nonis 90, dudek 200, dudekkuin 205, duek sitisun 261, treek kuarissep 347, kuarek 400, kuinek kuiniskuin 555, sitek 600, otek 800, nonek nonissep 997, dumil 2000, kuarmil 4000, kuinmil 5000, ismil 10 000, kuinismil 50 000, otismil iskuar 80 014, nonisnon mil ek kuarisot 99 148, ekmil 100 000, kuinekmil 500 000, otek nonisdu milyonos treek kuinistre mil otek otistre 892 353 883 (nyolcszázkilencvenkétezer-háromszázötvenhárom-nyolcszáznyolcvanhárom).

Kettőtől fölfelé a jelzői használatú tőszámnévvel többes szám áll: **isunmil sepek nonisdu viros 11 792** férfi; **kuariskuin mil ek treiskuar femos 45 134** nő.

A tőszámnévvel fejezzük ki a számállapot-határozókat (ketten, hárman stb.), ezeket többes számban kell egyeztetni, jóllehet alakilag egyes számúak: **vu linadi ben los tre e los kuin** sorakozzanak pontosan hármasával

¹¹ A neo a brit–német, és nem az amerikai–tradicionalis francia számozási rendszert használja: a *billió* (**bilyon**) ezer milliárdot jelent a *trillió* (**trilyon**) milliószer billiót, a *kvadrillió* (**kuarilyon**) milliószer trilliót s.í.t.

és ötösével, **los tre ke vu vidar sar bonas** azok hárman, akiket látsz, jók. A tőszámnevek más főnevesült használatban sem veszik fel a többes szám jelét.

Egyedül az **un** (egy) számnévnek van többes száma (**unos**):

L unos car ya, l osunos car no

Egyesek igent mondanak, mások nemet.

A tőszámnevek hangsúlyozása az alábbi:

1) Az *utolsó szótag* hangsúlyos, amennyiben az utolsó számjegy egy egyes vagy egy ezres: **isdU, isUn, istrE, iskuAr, iskuIn, issIt, isnOn, dumll, tremll, kuarmll, ismll, elmll, kuinkmll**;

2) Az utolsó előtti szótag hangsúlyos, ha az utolsó számjegy egy tízes vagy egy százas: **dUis, treIs, kuAris, kuInis, sItis, sEpis, trEek, kuInek, sIték, sEpek, Otek, nOnék, ekdUis, milkUinek**.

A **SORSZÁMNEVEK** képzője az *-a* (többes számban *-as*):

una (*prima* is) első; **dua** (*sekonda* is) második; **trea** harmadik; **kuara** negyedik; **kuina** ötödik; **nona** kilencedik; **isa** tizedik; **isota** tizennyolcadik; **duisa** huszadik; **duissepa** huszonhetedik; **noniskuara** kilencvennegyedik; **ek duistrea** százhuszonharmadik; **mila** ezredik; **tremil nonek duissita** háromezer-kilenszázhuszonhatodik.

A **SZORZÓSZÁMNEVEK** képzője az **-iplo** (*-ipla mn.*, *-iple hat.*, *-ipli ige*):

diplo duplum, *dupla fn.* (*vmi*) kétszeres(e); **dipla** kétszeres, *dupla*; **diple** kétszeresen; **tripla** háromszoros, *tripla*; **kuiniplo** (*vmi*) ötszörös(e); **isipla** tízszeres; **ekiplo** (*vmi*) százszoros(a); **ekipla** százszoros; **ekiple** százszorosan; **dipli** kétszerez, *dupláz*; **tripli** háromszoroz, *tripláz*; **isipli** tízszeres.

A **TÖRTSZÁMNEVEK** képzője az **-im** (*-ima mn.*, *-ime hat.*, *-imi ige*):

lo dim a fél, a kettő; **dima** fél; **dime** félig; **trim** harmad; **trime** harmadig; **kuarim** negyed; **ekim** század; **l ekima part** a századrész; **dimi** felez; **trimi** harmadol; **isimi** tizedel.

A **GYŰJTŐSZÁMNEVEK** képzője az **-eyo** (*-eya mn.*, *-eye hat.*, *-eyi ige*):

uneyo egység; **uneya** egységnyi; **uneye** egyenként, egyesével; **deyo** pár; **deya** párnyi; **deye** párosával, kettesével; **treyo** trió; **iseyo** tíz darab; **iseye** tízesével; **isdeyo** tucat; **isdeye** tucatjával; **iskuineyo** tizennégy darab; **duiseyo** húsz darab; **treiseyo** harminc darab; **kuiniseyo** harminc darab; **ekeyo** száz darab; **ekeya** száz darabnyi; **ekeye** százasaival; **mileyo** ezer darab; **mileye** ezresével; **deyi** párosít; **iseyi** tízesével csoportosít.

A **GYAKORÍTÓ SZÁMNEVEK** képzője a **-yes** (*-yesa mn.*, *-yese hat.*, *-yesi ige*):

unyes egy alkalommal, egyszer; **unyesa** egyszeri; **unyesi** egyszer történik (meg) / fordul elő; **unyese** elsőre; **duyes** két alkalommal, kétszer; **treyes** három alkalommal, háromszor; **isyes** tíz alkalommal, tízszer; **ekyes** száz alkalommal, százszor; **milyes** ezer alkalommal, ezerszer; **milyonyes** millió alkalommal, milliószor; **treissityes** harminchat alkalommal, harminchatszor; **unyesar anye** évente egyszer fordul elő / történik meg; **no duyesar sekle** nem fordul elő kétszer egy évszázadban; **il cir eto isyes, isyese mi perdir dullo** (ő *hn.*) kétszer (két alkalommal) mondta ezt, másodsorra elvesztettem a türelmemet.

15. § GYAKORI ELŐ- ÉS UTÓKÉPZŐK

ELŐKÉPZŐK

re: ismétlés	refi újra megtesz; reapri újra kinyit; reapro újraindítás; reensi újakezd; revendi újra elad
di: ellentétképző	diarmi lefegyverez; diarmazo lefegyverzés; dilaci kifűz (cipőfűzőt); difi szétszed, szétbont; difavori hátrányos helyzetbe hoz
sen: hiány, -(a)lan / t(e)len, fosztóképző	senmova mozdulatlan; senviva élettelen; senenda végtelen; senende végtelenül; senendo végtelen(ség)
no: tagadás, nem-, -(a)lan / t(e)len	noendat befejezetlen; nomala nem rossz; nodus nem messze; nodocila engedetlen; noposibla lehetetlen
mal: pejoratív	malonesta tisztességtelen; maljusta igazságtalan; malfama rosszhírű; malneta koszos, trágár; malkor rossz/kemény szív, lelketlenség
pre: elő-	preistor őstörténet; preistora őstörténeti; premid délelőtt <i>fn.</i> ; premid délelőtti; premid délelőtt <i>hsz.</i>
do: után	doguer háború utáni időszak; doguera háború utáni; doguere háború után; domid délután <i>fn.</i> ; domida délutáni

sur: túl-, -feletti	surom felsőbbrendű ember; suroma emberfeletti; surtenso túlfeszültség; surexiti erősen felizgat; survest felöltő
su: alul-, al-, -alatti	sumara tenger alatti; sutera föld alatti; susuol altalaj; sukonsho tudatalatti <i>fn.</i> ; sukonsha tudat alatti; suprefekt alprefektus
ante: elő-	antekam előszoba; anteshen (színpadi) előtér, színpad melletti páholy
rir: hátsó, hát-, utó-	rirgardo hátvéd; rirshop bolt hátsó része
anti: anti-, ellen-	antialkola alkohol ellenes; anticiklon anticiklon
semi: fél-	semideo félisten; semipresye fél áron; semimal félig rossz, nem olyan rossz
un, uni, mono: egy, uni-, mono-	unalma egyhangú; unanya egyéves; uniforma egyforma; unkolora egyszínű; monoteismo monoteizmus
bi, du: két, bi-	bilingua kétnyelvű; bimesa kéthavi, kéthavonta megjelenő; bipola kétpólusú
tri, tre: három, tri-	trimes negyedév, trimeszter; trimesa háromhavi, negyedéves; trikolora háromszínű
bis: kétszer	bisveka hetente kétszer megjelenő; bisanye évente kétszer
tris: háromszor	trismese havonta háromszor; trisida naponta háromszor megtörténő; trisanya évente háromszor megtörténő
sam: a feltételek azonossága	samtempa korabeli, kortárs; samtempe ugyanakkor; samlanda ugyanazon országbeli; samkolora egyforma színű
to: egészen, teljesen	tosola egészen magányos; tosimple egészen egyszerűen; totrista egészen szomorú; tonuva egészen új
yo: óta, -val/vel azelőtt	yolong régen, régóta; yopok nemrég(en), minap; yomes egy hónappal ezelőtt, egy hónapja; yomesa egy hónappal ezelőtti, egy hónapja tartó; yosomanyos néhány évvel ezelőtt, néhány éve; yosomanya néhány évvel ezelőtti, néhány éve tartó
ju: imént	junasat újszülött; juparsat imént megjelent
<i>UTÓKÉPZŐK</i>	
azo: cselekvés, -ás/és	formazo (ki)alakulás; lustrazo fényezés; armazo felfegyverzés
ado: cselekvés, -ás/és -ság/ség, használat, rang, tisztség	infanado gyerekesség; fanfaronado szájhősködés; punyado ökölcsapás; fucilado puskalövés; veskado püspökség; profesorado tanárság, tanári állás
aro: hely	pregaro imaterem, házikápolna; edaro étkezde, ebédlő; ludaro játszótér, játszóhely
il: eszköz	kotil kés; kupil olló; oril óra; nucil diótörő; korkil dugóhúzó
eyo: -ság/ség, gyűjtőképző	omeyo emberiség; kristeyo kereszténység; yuneyo ifjúság (fiatalemberek összessége); neseyo legfontosabb/legszükségesebb dolog/dolgok, legszükségesebbek
io: gyűjtőképző, művészet, tudomány, kereskedelem, ipar	kemio kémia; glifio metszés (képzőművészet); astronomio csillagászat; brosio kefekötés; kordio kötélverés
orio: gyár, üzem	brotorio kefeképező, kefekötő üzem/műhely; kordorio kötélverő üzem/műhely
eso, enso ¹² : -ság/ség, minőség, természet	boneso jóság; beleso szépség; albeso fehérség; prudenso okosság, elővigyázatosság; decenso illendőség, illem; decenta illó, illendő, illedelmes
ema, emo, eme, emi: hajlam, vonzódás; <i>mn.</i> + -as/es	tardema késői, kései; tardemo <i>vmi</i> késői/kései volta; edema falánk; edemo falánkság; edemi sokat eszik, fal; sonyema álmodozó; sonyeme álmodozva; sonyemo ábránd, álom; sonyemi álmodozik, ábrándozik; albema fehéres; verdema zöldes
inil: kis tartály	sukrinil cukortartó; salinil sótartó; kafinil kávéskanna; erinil belső gumi/tömlő
uyo: tartály, kis helyiség, könyv	capuyo kalapdoboz; orduruyo szemetes láda; garduyo őrbódé; indikuyo tájékoztató, útmutató, névjegyzék, menetrend; preguyo imádságoskönyv; munuyo lőszerraktár
et, eta: kicsinyítés	boyet kisfiú; felet kislány; fresketa hüvös, csípős
er, era, log, graf, ist, ista, ismo: foglalk., szakma, tevékenység	verker dolgozó, munkás; oprer munkás, szerző, mester(ember); eder evő <i>fn.</i> ; pinter festő; skriber , skribist író, írnok; geolog geológus; geograf geográfus, földrajztudós; paxismo pacifizmus; paxist , paxista pacifista; neist , neista neista (neót beszélő)
ibla: -ható/hető	posibla lehetséges; vendibla eladható; vidibla látható
enda: -andó/endő	videnda látnivaló; vendenda eladnivaló; lukenda bérbe adandó; revidenda átmétlendő, újra megnézendő; lejenda olvasnivaló, elolvasandó; delenda megsemmisítendő

¹² Az *-enso* képző főnevet képez, míg a megfelelő melléknevek végződése *-enta*.

yes: gyakoriság, alkalom	mulyes sokszor; plulyes többször; idyés egy napon; skakidyés mindennap; belidyés egy szép napon
ayo: dolog, valami	videndayo látnivaló; dorayo bőrkeményedés; edayo eleség, élelem
isima, isime, esta, este: túlzófok	belisima nagyon szép; rikisima dúsgazdag; abondisime igen bőségesen; belesta legszebb; suneste mihamarabb, leghamarabb
ior: hajó, repülő, kocsi	peskior halászhajó; delior torpedóromboló; ivior repülőgép-anyahajó; bombior bombázó; konvegior felfegyverzett kísérőhajó/kísérő repülőgép
aryo: kedvezményezett	latadaryo (végrendeleti) örökös; destinaryo címzett
yer, eyer: növény	pomyer almafa; frutyer gyümölcsfa; kafeyer kávécseszeje
an, nn. in: csoporthoz tartozás	civan, civin nn. polgár; samriligan, samriligin nn. hittestvér; samidean, samidein nn. eszmetárs
an: zoológiai taxon	anfibyan kétéltű; bovan szarvasmarhaféle; vertebran gerinces
al, ala: botan. taxon; fok, minőség; nyelv	rozal rózsaféle; lilyal liliomféle; cipresal ciprusféle; primara elsődleges, elsődrendű; dua másodlagos, másodrendű; isala tizedleges, tizedrendű; anglal angol nyelv
aco, aca, aci: pejoratív	boyaco haszontalan kölyök; fermaco néember; tipaco mocskos alak; luraca hitvány, aljas; verkaci rosszul dolgozik, elfuserál
oza, ozo: bőség	lumozza ragyogó, sugárzó; lumozo ragyogás, fényesség; ventroza nagy hasú, pocakos;
ik, ika, it, ita: művészet, tudomány, orvoslás	fizik fizika; fizika fizikai, testi; statistik statisztika; statistika statisztikai, statisztikus; kritik kritika; kritika kritikai, kritikus, kritizáló; pulmonit tüdőgyulladás; pulmonita tüdőgyulladással kapcsolatos
ol: fiatal állat, kicsinyítés	bovol borjú; ipol csikó; galol csibe, csirke; kanardol kiskacsa; leonol oroszlánkölyök; lepol fiatal nyúl; dorfol tanya
ul: kicsinyítés	omul homonkulus; infanul kölyök, (kis)srác; manul kezeacske
oyo: bútor	klozoyo szekrény; noxoyo éjjeliszekrény; skriboyo íróasztal, szekreter; libroyo könyvszekrény, könyvespolc
on: nagyító	domon nagy ház; shopon nagy üzlet
un, nn. in: személy, egyén	kuryozun kíváncsiskodó, kíváncsi ember; stranun furcsa, különös ember; dormun álomszuszék; sagun bölcs (ember)
ifa: vmilyenné tevő	granifa nagyító, növelő; dulkifa nyugtató, lágyító; ruinifa romba döntő, túl költséges
ifi: vmilyenné tesz, -ít	oldifi öregít, (bort) érlel; gasifi (el)gázosít; surdifi megsüketít, süketté tesz;
iji: vmivé válik, -ul/ül	oldiji (meg)öregedik, öreggé válik; surdiji megsüketül, süketté válik;
uco, uco, uci: kölcsönösség	epluci kölcsönösen segítik egymást; epluca kölcsönösen segítő; elpuca kölcsönös segítés; ociduci kölcsönösen megölik egymást; amuci szeretik egymást
ensi: elkezd (csinálni) vmit	verdensi zöldellni kezd; verdensa zöldellni kezdő; pasensi elkezd átmenni; askensi kér(dez)ni kezd; noxensi éjjeledik;
eo, nn. in: főnévi bef. mell. igenév	fidanseo vőlegény, fidansin menyasszony; favoreo, favorin nn. kedvenc <i>fn.</i> , kegyenc; prizeo, prizin nn. rab, fogoly
ava: -tartalmú	kuprava réztartalmú; karbava szénttartalmú, szenet tartalmazó; firava vastartalmú; vaxenava vakcinát/oltóanyagot tartalmazó

A fentiekén kívül a neóban találkozhatni az olyan közismert görög és latin előtagokkal, mint: **poli-**, **para-**, **tele-**, **ipo-** (hipo-), **iper-** (hiper-), **homo-**, **intra-**, **infra-**, **penta-**, **exa-** (hexa-), **endeka-** stb.

16. § HANGKIESÉS

Az alábbi esetekben mehet végbe *opcionális* (nem kötelező), a *jó hangzást szolgáló* hangkiesés, amennyiben az nem meg az érthetőség rovására:

1) a **lo** határozott névelő, és annak **los** többes számú alakja esetén magánhangzóra végződő szó után, illetve magánhangzóval kezdődő szó előtt:

l almo, l almos	a lélek, a lelkek
l om, l omos	az ember, az emberek
l eldo, l eldos	a hős, a hősök
l aventur, l aventuros	a kaland, a kalandok

sfidi l dango
brava inte l bravas

dacol a veszéllyel
bátor a bátrak közök

2) a **de** előjáró esetén magánhangzó előtt: **d un fem** egy nőnek a(z) ..., egy nőé; **d et dom** ennek a háznak a(z) ..., ezé a házé; **d un orel d asno** egy számárfülnek a(z) ..., egy számárfülé;

3) a főnevek **-o** végződése elmaradhat *egyes számban*. A *többes számú -os* végződés *sosem eshet ki*. (Az **-o** végződés elmaradása változást okozhat a töben, pl. ha az **o** kettőshangzó része volt, vö. **akuo**, de **ak**.)

4) a melléknevek egyes számú **-a** és többes számú **-as** végződése kieshet, ha a melléknév *megelőzi* a jelzett szót; *nem történhet hangkiesés, ha a melléknév követi a jelzett szót*. (Egyes melléknevek rövidebb alakja további egyszerűsödésen megy keresztül, vö. **santa**, de **san**.)

et dom (eta dom mellett)	ez a ház
yen floros (yen as floros mellett)	azok a virágok
nus let domos (nus as let as domos mellett)	csinos kis házak
un gran e bel klezo (un grana e bela klezo mellett)	egy nagy és szép templom
let domos e klezos granas	kis házak és nagy templomok

5) a múlt idejű melléknévi igenév **-at** képzője elmarad nőnemű főnévesedés esetén, azaz az **-in** végződés előtt (ugyanaz a jelenség játszódik le az **-an**, **-eo**, **-un**, képzők esetén):

l akuzat, l akuzin	a vádlott
ma libat, ma libin	(a) kedvesem
ma benamat, ma benamin	(a) szerelmem
l inamorat, l inamotin	a szerelmes

6) a főnévesedett melléknevek **-a** végződése elmaradhat, amennyiben a szó értelme elvont: **lo mal** a szép(ség); **lo rub** a piros(ság), a vörös(ség); **lo real** a valóság; **lo noreal** az irrealitás;

7) a költészetben bármilyen szó esetén, amennyiben a vers ritmusa vagy mértéke megkívánja.

Megjegyzendő, hogy a magánhangzójukat vesztett szavakban a kiesést a neóban nem jelöljük aposztróffal: **lo om, lo omos, l eldo, l eldos, l aventur, l aaventuros, d un fem, d et dom**.

Mindig szem előtt kell tartani, hogy a hangkiesés sosem kötelező, használatát *a jóhangzás és az érhetőség egyensúlyának kell alárendelni*. Kerüljük pl. a hangkiesést, ha túl komplex mássalhangzó-torlódást eredményezne, így **un certa stel** (egy bizonyos csillag) használandó az **un cert stel** helyett.

Általában véve a hangkiesés sokkal gyakoribb a bizalmas stílusban és a költészetben, mint a tudományos vagy a műszaki nyelvben, ahol a pontosság kötelező.

17. § NÉMA H

A **h** a szó végén néma, de meghatározott funkcióval rendelkezik. Némasága ellenére mássalhangzónak tekintendő, így az általános hangsúlyozási szabályoknak (3. § *Hangsúly*) megfelelően alkalmas arra, hogy magánhangzóra végződő szavak véghangsúlyos ejtését jelölje:

pashAh pasa; **kadIh** kádi; **muftIh** mufti; **papAh** papa; **mamAh** mama.

Ezek a szavak többes számban csak egyszerű **-s** végződést kapnak (nem **-os-t**): **pashahs, kadihs, muftihs, papahs, mamahs**.

A néma **h** eltűnik a képzett szavakban: **pashado** pasai méltóság; **kadia** kádi-, kádihoz tartozó; **mamet** mamácska; **papet** papácska.

A fenti szabályok nem érvényesek az **sh** betűkombinációra, amelyik a szó végén is megtartja az *s*-ként való kiejtését: **posh** zseb; **galosh** fapapucs.

D. NYELVLECKÉK NYELVTANI PONTJAI

18. § EGY SZÓTAGOS IGÉK

A neó egy szótagos igéi a következők:

i birtokol, van neki	kli bezár	shi kell
bi iszik	kri hisz	ski kér(dez)
ci mond	li hagy, enged	spi tud (ismer), képes
di ad	pi -hat/het, lehet, szabad, tud, képes	sti marad (<i>vhol, vmilyen</i>)
fi tesz, cselekszik	pli tetszik, szeret	ti tesz, helyez, rak
fli repül, száll	pri fog, vesz	tri talál
gi megy	ri fordít, visszaküld	vi akar
ji válik <i>vmivé</i> , lesz <i>vmi/vmilyen</i>	si van	

A fenti igék valójában bővebb, két szótagos alakok összevonásai:

avi birtokol, van neki	klozi bezár	shali kell
bevi iszik	kredi hisz	aski kér(dez)
dici mond	lati hagy, enged	sapi tud (ismer), képes
doni ad	posi -hat/het, szabad, tud, képes	risti marad (<i>vhol, vmilyen</i>)
fari tesz, cselekszik	plazi tetszik, szeret	meti tesz, helyez, rak
flugi repül, száll	preni fog, vesz	trovi talál
igi megy	riri fordít, visszaküld	voli akar
iji válik <i>vmivé</i> , lesz <i>vmi/vmilyen</i>	etsi van	

Továbbképzés esetén a két szótagos formák használandóak: **bevibla** iható; **klozo** zár(ód)ás; **posibla** lehetséges; **sapenda** ismerendő.

19. § AZ ELŐLJÁRÓK ÉS A NÉVELŐVEL ÖSSZEVONT ALAKJAIK

Az előljárók az őket közvetlenül követő határozott névelővel az alább zárójelben megadott összevont alakokat adják:

a (al) -nak/nek, -ra/re, -hoz/hez/höz, felé ¹³	on (ol) -on/en/ön, -ra/re
de (del) -nak/nek a(z) ... (<i>birtokos szerkezet</i>)	su (sul) alatt, alá
da (dal) -ból/ből, -tól/től, -ról/ról	um (ul) körül, köré
kon (kol) -val/vel	she (shel) (<i>személy</i>) -nál/nél, -hoz/hez/höz
po (pol) -ért, -nak/nek, számára, részére	ver (vel) felé, irányában; (<i>idő</i>) felé, körül
pro (prol) számára, részére, javára	dun (dul) (<i>idő</i>) alatt, közben, folyamán
pe (pel) -n át/keresztül/végig, (<i>idő</i>) -on/en/ön, -ban/ben	tru (trul) <i>vmin</i> át/keresztül
pre (prel) előtt, elé	dre (drel) mögött, mögé
do (dol) után	pri (pril) kapesán
in (nel) -ban/ben ¹⁴ , (<i>idő</i>) múlva	tra, trans (tral) -n túl/felül
	gre (grel) -nak/nek ellenére

Minden összevont alak egy szótagos, és mind egyes, mind többes számban használatosak. Példák:

Mi gar a Paris.	Párizsba megyek.
Vu di al povas!	Adakozatok/Adakozzon/Adakozzanak a szegényeknek!
Lo plum de ma frat	A fivérem tolla
L infanos del dorf	A falu gyerekei
Il venar da Franso.	Franciaországból jövök.

¹³ A francia analógiájára elképzelhető, hogy az **a** előljárónak statikus helyhatározói jelentése (-on/en/ön, -nál/nél) is van. [a fordító]

¹⁴ A francia analógiájára elképzelhető, hogy az **in** előljáró irányjelentéssel (-ba/be) is rendelkezik. [a fordító]

Nos exor kol vezos.	El fogunk menni a szomszédokkal.
Eto sar pol amikos.	Ez a barátoknak van.
Nos ar arivat prel pluv.	Az eső előtt megérkeztünk.
Ti l floros ol tablo.	Tedd a virágokat az asztalra!
Il se skelar sul tablo.	(Ő <i>hn.</i>) elbújik az asztal alatt, bebújik az asztal alá.
Ul dom sar un bel garden.	A ház körül van egy szép kert.

20. § FŐNEVESÜLT MELLÉKNEVEK ÉS MELLÉKNÉVI IGENEVEK

Minden *melléknév* használható főnévként:

lo leta, los letas	a kicsi, a kicsik
lo blonda, los blondas	a szőke, a szőkék

A nőnemű élőlényeknél az **-in** képző használatos az alábbi példák szerint: **lo letin, los letinos, lo blondin, lo blondinos**.

Tehát, ha ki akarjuk hangsúlyozni, hogy nőkről van szó, azt mondjuk, hogy:

prifar tu los bruninos o los blondinos? a barnákat *nn.* vagy a szőkéket *nn.* kedveled jobban?

de ha a szövegösszefüggésből világos az illető neme, a speciális képzőt nem szükséges használni:

inte et femos prifar tu los brunas o los blondas? a nők közül a barnákat vagy a szőkéket kedveled jobban?

A *befejezett melléknévi igenevek* is főnevesülhetnek:

lo detenat, los detenatas	a fogoly, a foglyok
lo libat, los libatas	a kedves, a kedvesek
lo benamat, los benamatas	a szeretett személy, a szeretett személyek

A nőnemű formákban az **-at** képző kiesik:

lo detenin, los deteninos	a fogoly <i>nn.</i> , a foglyok <i>nn.</i>
lo libin, los libinos	a kedves <i>nn.</i> , a kedvesek <i>nn.</i>
lo benamin, los benaminos	a szeretett nő, a szeretett nők

A *jelzőként* használt *befejezett melléknévi igenév* nem veszi fel a többes szám **-s** jelét:

tot et viros sar marlat	ezek a férfiak mind nők
et feletos sar punat	ezek a kislányok meg vannak büntetve (<i>tkp.</i> büntetettek)

A *folyamatos melléknévi igenév* is lehet főnév:

Tot fartandas ol dek!	Minden induló a fedélzetre!
Lo fartandin sir in larmos.	Az induló nő sírt (<i>tkp.</i> könnyekben volt).

A *jelzőként* használt *főnevek* megtartják főnévi formájukat¹⁵:

Zi sar bon amikos.	Ők <i>hn.</i> jó barátok.
Nos sir bon kamarados.	Mi jó társak vagyunk.
Il sar mal soldato.	Ő <i>hn.</i> rossz katona.

Amikor *két melléknév áll egymás mellett*, és az egyik *főnevesült*, a főnévként használt szó **-un** végződést kap. Így a „egy beteg gazdag; egy gazdag beteg” pár esetén az alábbi mondjuk: **un rikun egra**, illetve **un egrun rika**, minthogy az első esetben a „gazdag” szó a főnév, a másodikban pedig a „beteg”.

Ugyanilyen helyzetben, ha *befejezett melléknévi igenevet* használunk főnévként, akkor a szóhoz úgy járul az **-un** toldalék, hogy **-at** képző elmarad: **un detenun egra** (egy beteg fogva tartott), illetve **un egrun detenat** (egy fogva tartott beteg), minthogy az első esetben a „fogva tartott” szókapcsolat főnevesült, a másodikban pedig a „beteg”.

Nőnemű alakok esetén az **-un** végződés helyett az **-in** képző használatos.

¹⁵ Itt tulajdonképpen az állítmányi használatról van szó, melyet az eredeti dokumentum jelzőnek tekint; a magyarban félreérthető megfogalmazás ellenére meghagytuk az szöveget, mert az alternatíva a teljes kihagyás lett volna [a fordító]

Ha *jelen idejű melléknév* szerepel főnévként, akkor az **-un** toldalék helyett **-o** (nőnemben **-in**) végződés állhat.

21. § BIRTOKOS NÉVMÁSOK HASZNÁLATA

A *jelzői használatú birtokos névmásoknak* két formájuk van: **ma** és **mia**, **ta** és **tua** stb. (vö. 10. § *Birtokos névmások*). Az első, rövidebb alak használatos, ha a névmás megelőzi a minősített szót, illetve a második, hosszabb forma, ha utána áll, vagy önálló állítmány; az utóbbi egyben hangsúlyosabb, expresszívebb értékű:

ma patro apám
patro mia az én apám
em ma filyo íme, a fiam
folyo mia, ke fir tu? fiam, mit tettél?
vo sar ma libro? hol van a könyvem?
et libro sar mia ez a könyv az enyém

A hosszabb **mia**, **tua** stb. alakok állnak önálló főnévi használatban:

lo mia sar plu bela as lo tua	az enyém szebb, mint a tied
shakun prifar lo soa	mindenki a sajátját kedveli jobban
dok nos vur i lo vua	mégis a tieteket/ön(ök)ét szeretnénk (<i>tkp.</i> akarnánk bírni)
los nosas sar plu granas	a mieink nagyobbak

Ha a birtokos harmadik személyű – akár egyes számban, akár többes számban – és a birtok az alanyhoz tartozik, akkor a **sa**, **soa** alakok használatosak. A **la**, **lea** (**leya**), **za**, **zea** (**zeya**) formák arra utalnak, hogy a birtok nem az alanyé, hanem egy másik birtokosé:

il amar sa patro	(ő <i>hn.</i>) szereti az apját (a saját apját)
il amar la patro	(ő <i>hn.</i>) szereti az apját (egy másik személy apját)
vu kurar zas infanos	ápoljuk a gyerekeiket
zi kurar sas infanos	(ők <i>hn.</i>) ápolják a (saját) gyerekeiket
zi kurar zas infanos	(ők <i>hn.</i>) ápolják a gyerekeiket (a másokét)
il amar la patro e no amar lo soa	(ő <i>hn.</i>) más apját szereti és a sajátját nem

22. § SZÓÖSSZETÉTEL

A neóban nagyon gyakoriak a szóösszetételek. Az összetett szavak az összetételi tagok egyszerű egymás mellé helyezésével képezhetők:

bona jó; **kor** szív; **bonkor** jó/lágy szív; **bonkora**, **-e** jószívű, jó szívvel; **bona** jó; **vol** akarat; **bonvol** jóakarat; **bonvola**, **-e** jóakaratú, -an; **skol** iskola; **maestro** mester, vezető; **skolmaestro** iskolaigazgató; **fest** ünnep; **id** nap; **festid** ünnepnap; **festida**, **-e** ünnepnapi, ünnepnapon; **dorf** falu; **klezo** templom; **dorfklezo** falusi templom; **lan** gyapjú; **vest** ruha; **lanvest** gyapjúruha; **art** művészet; **istor** történelem, történet; **arthistor** művészettörténet; **artista** művészettörténeti; **amor** szerelem, szeretet; **pen** fájdalom, bánat; **amorpen** szerelmi bánat; **amorpena** szerelmi bánatból eredő, szerelmi bánattal kapcsolatos; **enta** egész, teljes; **viv** élet; **entaviva** egész életre kiterjedő, egész élettel kapcsolatos; **ristorant** étterem; **vagon** vasúti kocsi; **ristorantvagon** étkezőkocsi.

Ha egy szó túl hosszú lenne, mint a **ristorantvagon** esetén, az összetételi határon kötőjellel elválasztható: **ristorant-vagon**.

Az *összetett szavaknak több hangsúlya van*, mivel a tagok megőrzik eredeti hangsúlyukat: **ristorAntvagOn**. A szóösszetétel speciális voltát nyomatékosítja az is, hogy az összetételi határon olyan mássalhangzó-torlódások is előfordulhatnak, mint pl. a **ntv**, melyek egyébként az egyszerű szavakban nem fordulnak elő.

A neo is ismeri a „porte-voix, porte-bonheur, gard-manger” típusú francia szóösszetételi módot, amikor egy ige és egy főnév kapcsolódik; a franciától eltérően azonban neóban az ige főnévi igenévi alakban áll: **portivok** szócső (*tkp.* vinni+hang); **portiix** kabala, talizmán (*tkp.* hordani+szerencse); **gardifud** spájz, éléskamra (*tkp.* őrizni+étel).

A „napról napra”, „hétről hétre” típusú kifejezéseket a szóban forgó főnév határozói alakjának első szótagjának megismétlésével fordítjuk: **idide** napról napra; **orore** óráról órára; **vekveke** hétről hétre; **mesmese**

hónapról hónapra; **ananye** évről évre; **seksekle** századról századra; **minminute** percről percre; **seksekunde** másodpercről másodpercre.

Ezeket a kifejezéseket melléknévi alakban is használhatjuk:

idida napról napra való/megtörténő

orora óráról óra való/végbemenő

I idida melazo del situo a helyzet napról napra való javulása

un vidibla ananya progres évről évre látható haladás

A „szürke szemű férfi”, „vörös sapkás kislány”, „kaméliás hölgy” típusú kifejezések egyrészt összetett szavakkal adhatók vissza, másrészt **da** előljáróval kapcsolt szerkezetekkel. A két forma ekvivalens, a köztük való választást szubjektív szempontok, pl. a jó hangzás határozzák meg.

lo vir grizoka	a szürke szemű férfi
lo vir dal groz okos	ua.
lo rubcapela felet	a vörös sapkás kislány
lo lelet dal rub capel	ua.
Lo Kamelyosdam	A kaméliás hölgy
Lo Dam dal Kamelyos	ua.
et engastradas urbos	ezek a szűk utcás városok
et urbos dal engas stradas	ua.

Az összetett szavak többes számban csak az utolsó tagjukon kapják meg az s jelet:

los fransabelgas idados	a frankofón belga napok
los dorfoklezos	a falusi templomok
los ristorantevagosos	az étkezőkocsik

23. § AZ IL, EL, IT NÉVMÁSOK

Az **il** névmás hímnemű személyekre és élőlényekre vonatkozik, valamint Istenre és a hímnemű istenségekre; az **el** névmással hivatkozhatunk nőnemű személyekre, élőlényekre és istenségekre; az **it** használatos egyéb esetekben.

Az irodalmi stílusban az **il** és az **el** névmások használhatók **it** helyett, ha a vonatkozó tárgynak, fogalomnak megszemélyesítve valamilyen nemet tulajdonítunk (pl. ha a Természetet egy női szobor testesíti meg, vagy egyszerűen csak nőként gondolunk rá).

Ha ugyanabban a mondatban két személyes névmást is használunk, melyek közül az egyik személyre, a másik állatra vonatkozik, az egyértelműség kedvéért az állatra értve használhatjuk az **it** névmást is.

Az alanytalan mondatok és a személytelen *az, ez* névmások a neóban **it, eto** névmásokkal fordíthatók, de legtöbbször elhagyjuk őket, mint a magyarban:

[eto] me sar egala	[ez] nekem mindegy
[eto] no ar vik	[ez] nem fontos (<i>tkp.</i> nincs fontossága)
[eto] sar muy vika	[ez] nagyon fontos
[it] far bela	szép idő van
[it] nesar agi	cselekedni szükséges, szükséges a cselekvés
[it] sar plaza promeni	kellemes sétálni, kellemes a sétálás
[eto] me parar muy strana	[ez] nagyon idegennek tűnik nekem

Ha ez a névmás nem alany, hanem bővítmény, akkor ki kell tenni (ez a helyzet a magyar tárgyas ragozás fordítása esetén is):

il it car	azt mondja (ő <i>hn.</i>)
so it vidar	arra kényszerülnek (az emberek), arra kényszerülünk
mi no krar eto	nem hiszem

Nem hagyhatók el a névmások – még akkor sem, ha alanyként szerepelnek – kérdő szórend esetén, hacsak egyéb eszközök nem biztosítják a szerkezet értelmezhetőségét:

sar it vera ke...?	igaz (az), hogy...?
far it bela?	szép idő van?

sar it posibla?	lehetséges (ez)?
sar ve vere tote egala?	nektek valóban egészen mindegy?

Az utolsó példában az **it** névmás elmaradhatott, mivel a **ve** személyes névmás pozíciójából kiderül, hogy kérdő szórendről van szó (egyeses szórend esetén **ve sar...** lenne).

24. § A LÉTIGE

1) A magyar mondatokban gyakran nem szerepel a létige: „boldogok a lélekben szegények”, „amilyen az anyja, olyan a lánya”, „nagyon szép ez a kép”. A létige kiesése a neóban is gyakori:

et klezo vere bela	ez a templom valóban szép
vo plu joyo, ye plu vero	ahol több az öröm, ott több az ígaság
vo bene, ye patrio	ahol a kenyerem, ott a hazám (<i>tkp.</i> ahol jó ...)
ixas los spirtopovas	boldogok a lélekben szegények

A neóban a létige olyankor is elmaradhat, amikor a magyarban nem, pl. tagadó mondatokban, első vagy második személyben:

sar nonok isun	nincs még tizenegy óra
mi duisdu(anya)	huszonkét éves vagyok.

2) Az „éppen most csinál *vmi*” kifejezést az angol folyamatos jelenhez hasonlóan fejezzük ki, vagyis a létige és a folyamatos melléknévi igenév kapcsolatával; az angollal ellentétben azonban az igenév számban egyezik az alannyal:

mi sar edanda	éppen eszem
l infanos sar ludandas	a gyerekek éppen játszanak

Néha ebből a szerkezetből is elmaradhat a létige:

mi le trir ludanda	éppen játék közben találtam (öt <i>hn.</i>)
---------------------------	--

A fenti nem tévesztendő össze az alábbival: **mi le trir ludande**, amelynek jelentése „játszva (azaz könnyen, mintha én játszánék) találtam meg (öt *hn.*)”.

3) Az „azon a ponton van, hogy ...”, „...-ban/ben van”, „már-már ...” szerkezetek a **si po ...** fordulattal adhatók vissza:

nos sar po farti	indulóban vagyunk
zi sir po arivi	(ők <i>hn.</i>) már-már megérkeztek

25. § A NO-, MAL-, DI-, SEN- ELŐKÉPZŐK

Mind a négy előképző tagadó, fosztó értelmű, de köztük némi jelentésbeli különbség van:

- no-** egyszerű tagadást jelent;
- mal-** pejoratív értelme van;
- di-** ellentétképző, gyakran megfelel a magyar *ki-*, *szét-*, *el-*, stb. igekötőknek;
- sen-** fosztóképző, valami hiányát fejezi ki.

- noposibla** lehetetlen (*tkp.* nem lehetséges)
- novera** nem igaz, nem helytálló, valótlan
- nomala** nem rossz
- nopura** nem tiszta
- malpura** nem tiszta, szennyes
- nojusta** nem igaz(ságos), nem jogos
- maljusta** igazságtalan, méltánytalan
- malonesta** tisztességtelen, becsstelen
- diavedi** elítél, megtagad (**avedi** [be/meg]vall)
- diefli** legömbölyít, letompít (**efli** [meg/ki]élesít, kihegyez)

dikalci méasztelenít (**kalc**i elmeszesít, megkövesít)
dibotoni kigombol (**botoni** begombol)
sensensa esztelen
sendenta fogatlan
senviva élettelen
senkora szívtelen

26. § A -YE RAG

A **ye** ragot („helyhatározó eset”) az **a**, **in**, **she**, **ver** helyhatározóragok helyett használhatjuk, amennyiben a tartózkodás vagy a mozgás célja nem egy konkrét, hanem egy *általános értelemben* vett hely:

dom ház	domye otthon; haza
skol iskola	skolye iskolában; iskolába
klezo templom	klezye templomban; templomba
urbo város	urbo városban; városba
kampan vidék	kompanye vidéken; vidékre
ospital kórház	ospitalye kórházban; kórházba
kin mozi	kinye moziban; moziba
kontor iroda, hivatal	kontorye irodába, hivatalba; irodában, hivatalban
xen külföld	xenye külföldön; külföldre

mi sar domye; mi gar domye	otthon vagyok; haza megyek
il no var gi skolye	(ő <i>hn.</i>) nem akar iskolába menni
nos sar nun skolye	most iskolában vagyunk
el gar klezye	(ő <i>nn.</i>) templomba megy
zi sar ospitalye	(ők <i>hn.</i>) kórházban vannak
yer mi gir kinye	tegnap moziba mentünk
gor tu xenye?	külföldre fogsz menni?

Figyelni kell arra, hogy nem lehet a **-ye** ragot használni, ha nem általános értelemben vett helyről, hanem egy konkrét templomról, házról, kórházról stb. van szó:

mi gar skolye	iskolába megyek
mi gar al skol del dorf	a falu iskolájába megyek
nos sar hotelye	szállodában vagyunk
nos sar al Gran Hotel	a Grand Hotelben vagyunk
il sar ospitalye	(ő <i>hn.</i>) kórházban van
il gar al urba ospital	(ő <i>hn.</i>) a városi kórházba megy
il pasar l id kontorye	(ő <i>hn.</i>) a napot az irodában tölti
il gar al kontor de sa frat	(ő <i>hn.</i>) a (saját) fivére irodájába megy

27. § FÖLDRAJZI TULAJDONNEVEK

A földrajzi nevek eleve, a neo szempontjából szükségképpen önkényes módon meghatározottak; ráadásul idővel az átalakuló politikai, helyi preferenciáknak, illetve más előre nem látható okoknak megfelelően változhatnak.

Az alábbiakban álljon itt néhány földrajzi nevet felsoroló lista¹⁶:

	<i>MELLÉKNÉV</i>	<i>LAKOS</i>
Albanio Albánia	albana	Albana, Albanan, Albanin
Anglo Anglia	angla	Angla, Anglan, Anglin

¹⁶ Mivel ennek a kivonatnak a nyelvtani struktúra és nem a szókincs bemutatása a célja, az eredeti listából csak egy rövid mutatványt vettünk át. [a fordító]

	MELLÉKNÉV	LAKOS
[...]		
Majario Magyarország	majara	Majar, Majara, Majarin
Ungrio Magyarország	ungra	Ungra, Ungran, Ungrin
[...]		
Wien Bécs	wiena	Wiena, Wienan, Wienin
Zurik Zürich	zurika	Zurika, Zurikan, Zurikin

Az „angolos”, „párizsi módra” stb. fordulatokat a neóban az **-ana**, **-ane** képzővel fejezzük ki:

parisiana; parisiane	párizsias; párizsian, párizsi módra
fransane; fransane	franciás; franciásan, francia módra
terpomos lionanas	burgonya lyoni módra
florensanas bolovos	posírozott tojás firenzei módra
il se en gir anglane	(ő <i>hn.</i>) angolosan távozott onnan/innen

A *nyelvek neveit* az **-al**, **-ala**, **-ale** képzővel képezzük¹⁷:

il parlar anglal	(ő <i>hn.</i>) beszél angolul (<i>tkp.</i> beszél [az] angol nyelvet)
il se plekar mele fransale	(ő <i>hn.</i>) jobban ért franciául
parli rusal	oroszul beszél (<i>tkp.</i> beszél [az] orosz nyelvet)
spi germanal	ismeri a német nyelvet
professor d espanal	spanyoltanár (<i>tkp.</i> a spanyol nyelv tanára)
anglala klaverin	angol nyelvű gépíró (aki tud angolul gépelni)

28. § A SAM- ELŐ- ÉS AZ -AN, -AL UTÓKÉPZŐK

A **sam-** előképző a feltételek azonosságát jelzi:

samtempa korabeli, egyidős, egyidejű, ugyanabban az időben történő
samtempe ugyanakkor, ugyanabban az időben
un samtempan egy kortárs
samdoma házbeli, ugyanabban a házban lakó
un samdoman mia egy velem egy házban lakó személy
samriliga azonos hithez tartozó, hittestvéri
un samriligin egy női hittestvér

Az **-an** (nőnemben **-in**) *utóképző* egy olyan egyént jelöl, aki egy megadott helyhez, csoporthoz stb. tartozik:

feldan, feldin paraszt
civan, civin polgár
urban, urban lakos, városlakó
ma sampartedin a párttársnőm
sametagan aki ugyanazon az emeleten lakik
vidir tu ma sametagin? láttad a szomszédnőmet, aki velem egy emeleten lakik?

A fentiekén kívül kifejezhet zoológiai taxont (csoportot):

amfibyan kételtű	bovan szarvasmarhaféle
cervan szarvasféle	porkan disznóféle

Az **-al** (melléknévként **-ala**) *utóképző* minőséget, fokot határoz meg:

unala, primala elsődleges, elsőfokú, alapfokú; **duala** másodlagos, másodfokú, mellékes; **isala** tizedleges

Kifejezhet még botanikai taxont (csoportot) is:

cipresal ciprusféle	konyal tülevelű
rozal rózsaféle	verbenal vasfűféle

¹⁷ Bizonyos – elsősorban a holt, szent, kiegészítő stb. – nyelvek esetén az **-al** végződés elmarad: **latin** latin nyelv; **grek** görög nyelv; **Sanskrit** szanszkrit; **Esperanto** eszperantó; stb.

Ugyanez az **-al** toldalék országok vagy népek nevéhez járulva a 27. §-ban említetteknek megfelelően a megfelelő nyelv nevét képzí:

fransal francia nyelv

rusal orosz nyelv

anglal angol nyelv

vlamal flamand nyelv

29. § A SZÁMOK

A számnevek felsorolását ld. a „Nyelvtani összefoglaló” rész 14. §-ában.

Az alapvető *számtani műveleteket* az alábbiak szerint fejezzük ki:

kettő *meg* kettő

du plu du

négyből kettő

kuar min du

háromszor négy

tre yes kuar

tíz osztva kettővel

is pe du

kettő *meg* kettő *annyi mint* négy

du plu du far kuar

négyből kettő *egyenlő* hárommal

kuar min un far tre

háromszor négy *az* tizenkettő

tre yes kuar far isdu

tíz osztva kettővel *egyenlő* öttel

is pe du far kuin

A *dátumok* képzése az alábbiak szerint alakul:

április elseje

un april vagy **l un april**

április másodika

du april vagy **lo du april**

október tizenkettedike

isdu oktobro vagy **l isdu oktobro**

a hónap melyik napja van?

ka id del mes sar it?

a hét melyik napja van?

ka id del vek sar it?

május elsejétől tizedikéig

dal un al is meyo vagy **da un a is meyo**

Az évszázadokat a magyarhoz hasonlóan fejezzük ki:

a tizenkilencedik század

l isnona seklo

a tizenkettedik század

l isdua seklo

Az *uralkodók neveiben* lévő sorszámok helyett a neóban a név után írt nagybetűsített tőszámneveket használunk:

I. Péter

Petro Un

XIV. Lajos

Luis Iskuar

XXIII. János

Jan Duistre

Az uralkodói sorszámokat számjegyekkel is írhatjuk, akár arabokkal, akár rómaiakkal: **Petro 1**, **Petro I**, **Luis 14**, **Luis XIV**, **Jan 23**, **Jan XXIII**.

A *törtszámokat*, mint „ötöd (rész)”, „tized (rész)” stb., külön számnevekkel fejezzük ki: **lo kuinim**, **l isim**; így tehát ezek a magyarhoz hasonlóan a neóban is alakilag elérnek a sorszámnevektől: **kuina**, **isa** stb.

30. § A DE ELŐLJÁRÓ ÉS KE KÖTŐSZÓ ELHAGYÁSA

A nyelvtani rész 6. §-ában láthattuk, hogy a magyarral egyezően a neóban sincs a franciához hasonló **de** részelő névelő, sem a más nyelvekből ismerős ezzel ekvivalens birtokos vagy részelő eset:

van húsupk

nos or karno

akartok/akar(nak) [ön(ök)] ceruzá(ka)t?

var vu i lapos?

A **de** előljáróval kifejezett birtokos eset az értelmezős szerkezetekben sem használatos, az értelmezett és az értelmező viszonyzó nélkül kerül egymás mellé:

Franciaország szép földje

lo bel land Franso

Luzern takaros városa

lo nus urbo Luzern

Az infinitívusos igei körülírások **de** kapcsoló előljárója és a tagmondatokat összekötő **ke** (hogy) kötőszava gyakran elmarad ige után:

(ő *hn.*) megakadályozta, hogy eljőjkek

il me impedir [de] veni

akarom, hogy (ő *hn.*) jöjjön
(azt) hiszem, hogy (ő *nn.*) nem fog eljönni
kénytelenek vagyunk elmenni

mi var [ke] il veni
mi krar [ke] el no venor
nos sar obligat [de] farti

31. § SZÓREND

A neóban a mondaton belüli szórend meglehetősen szabad, a fő rendező elv a megnyilatkozás világossága és a jó hangzás.

A MELLÉKNÉVI JELZŐ HELYE. A melléknévet szabadon tehetjük a minősített főnév elé és után attól függően, hogy mit ítélünk kellemesebben hangzónak, illetve hogy a melléknévet hangsúlyozni akarjuk-e vagy sem. Így az „egy nagy templom” kifejezést egyaránt mondhatjuk úgy, hogy **un gran klezo** vagy **un klezo grana**.

Amennyiben több melléknév követi egymást, preferált azok főnév utáni helyezése:

mi vidir un fem bruna, minsa, eleganta e nusa pasi rapide láttam egy barna, karcsú, elegáns és csinos nőt gyorsan jönni

KÉT FŐNÉV AZ IGE ELŐTT. Előfordul, főként a költészetben, hogy két főnév áll az ige előtt, amelyek közül az egyik az alany, a másik a tárgy. Ebben az esetben az igehez közelebb eső, második főnév az alany:

Lo fel Jan vidir A lányt látja János
Jan lo fel vidir Jánost látja a lány
Lo vunat lo fem mirar A sebesültet nézi a nő
Lo fem lo vunat mirar A nőt nézi a sebesült

Ugyanígy, ha két főnév, alany és tárgy, *követi* az igét, az igehez közelebbi – ebben az esetben a kettő közül az első – az alany:

mirar l infan lo matro nézi a gyerek az anyát
mirar lo matro l infan nézi az anya a gyereket

Természetesen a folyó prózában jobb, ha az alábbi példák szerint járunk el: **Jan vidir lo fel; lo fel vidir Jan; lo fem mirar lo vunat; lo vunat mirar lo fem; l infan mirar lo matro; lo matro mirar l infan.**

A TÁRGY (BŐVÍTMÉNY) HELYE.

Ha a tárgy *főnév*, akkor az *ige után* helyezkedik el:

Petro ar un kanyo Péternek van egy kutyája
Luis kofir lo dom Lajos megvette a házat

Amennyiben a tárgy *névmás*, akkor *megelőzi az igét*:

Mi te amar Szeretlek
Nos ve vidar Látunk benneteket; Látjuk ön(öke)t

Azonban, ha a névmási tárgyon hangsúly van, akkor az *ige után* áll:

Mi amar te Téged szeretlek
Nos vidar ve Benneteket látunk; Ön(öke)t látjuk

FORDÍTOTT SZÓREND. Általában az ige követi az állítmányt (kivéve a kérdéseket, ahol szintén fordított sorrend van). A költészetben mégis, amennyiben nem értelemzavaró, a fordított szórend alkalmazása megengedett:

se en gir Jan triste jött el János szomorúan
fir l oldin un bel sonyo álmodik az öregasszony szépet

TÖBBTAGÚ JELZŐK.

Az alábbi kifejezések előljárásszóval kapcsolt jelzőkkel fordíthatók:

Személy- és áruszállítás	Transport de personos e merkos
Szállítási és kézbesítési szolgáltatás	Sirvo de transport e livro
Férfi- és női fodrász	Kapler po Damos e Siros
Gyermek- és felnőtt tanfolyamok	Korsos po infanos e adultas
Festési és dekorációs munkálatok	Verkos de pint e dekorazo
Vásárlási, árusítási és csereiroda	Kantor de kof, vendo e skambo

Azonban használhatunk összetett szavakat is, ekkor a magyarhoz hasonlóan az azonos összetételi tagok közül csak az utolsót kell kitenni, a többire kötőjellel hivatkozhatunk:

Személy- és áruszállítás	Personos- e Merkostransport
Szállítási és kézbesítési szolgáltatás	Transport- e Livrosirvo
Férfi- és női fodrász	Damos- e Siroskapler
Gyermek- és felnőtt tanfolyamok	Infanos- e Adultaskorsos
Festési és dekorációs munkálatok	Pint- e Dekorazoverkos
Vásárlási, árusítási és csereiroda	Kof-, Vendo- e Skambokantor

A TAGADÁS.

A neóban nincs kettős tagadás, csak egy tagadószó lehet a mondatban:

el no dormar	(ő <i>nn.</i>) <i>nem</i> alszik
mi vidar nilun	<i>nem</i> látunk <i>senkit sem</i>
il ar nil informo	neki <i>hn.</i> <i>nincs semmi</i> információja
nos sar ni lasas	<i>nem</i> vagyunk fáradtak <i>sohasem</i>

Emiatt, ha a neóban azt mondjuk, hogy **mi no vidar nilun**, akkor az a tagadás tagadásának számít, és azt jelenti, hogy „a senkit látom”, „a senki az, akit látok”.

Sőt, egy tagadószóval több szót is tagadhatunk:

vidat nor konat ¹⁸	se <i>nem</i> látott, se <i>nem</i> ismert
il edar nor dormar plu	(ő <i>hn.</i>) <i>nem</i> eszik és <i>nem</i> alszik többet
mi var le vidi nor udi	<i>nem</i> akarom (őt <i>hn.</i>) <i>sem</i> látni, <i>sem</i> hallani
il ar nor venat, fonat o skribat	(ő <i>hn.</i>) <i>nem</i> jött, <i>nem</i> telefonált és <i>nem</i> is írt

32. § SZÓLÁSOK ÉS SZÓFORDULATOK

A szólások és szófordulatok mindig nehezen fordíthatóak. Ez a probléma akkor is fennáll, ha más nyelvi szólásokat és szófordulatokat akarunk neóban kifejezni.

Ha a fordítás során a szótárban¹⁹ nem találjuk egy szófordulat neo megfelelőjét, a legjobb arra törekedni, hogy a mindennapi nyelven adjuk vissza a fordulat értelmét, ahelyett hogy szó szerint fordítanánk, mert az utóbbi esetén a közlés a hallgató számára gyakran kevésbé értelmes.

Így az alábbi szófordulatok²⁰ esetén a fordítás értelem szerinti:

művészcesmete	infan del mest (a művészet gyermeke)
kibújik a bőréből	kansi l old uzos (eltörli a régi szokásokat)
van mit a tejbe aprítania	no si senavanda (nem nélkülöző)
tiszteletét nyilvánítja	saluti, fi sa reverenso (üdvözlő, tiszteletét teszi)
kifogyott a szóból	si a se end (a végén van [jár]) vagy si endisima (a legvégén van)
sutba vág	abandoni to (abbahagy mindent) vagy si dikorajat (elkedvetlenedik, elbátortalanodik)
valaki jármába esett	kadi sul jug de somun (valaki rabságába esik)

Gyakran létezik a szótárban a keresett szófordulatnak megfelelő neo fordulat vagy szó:

kiri pesh in er (halat keres a levegőben)	a kákán is csomót keres
kursoci	gáláns kalandokat kerget
gridoneci	torkaszakadtából kiabál
bonmalvole vagy volenovole	kénytelen-kelletlen
yobenlong	jó ideje már annak, hogy ...

¹⁸ De az alábbi fordulatok is használhatók: **nor vidat o konat**; **il noplue edar o dormar**; **mi var nor le udi o vidi**.

¹⁹ A forráskiadványban szerepel egy hatvanezer szavas neo–francia, francia–neo szótár. [a fordító]

²⁰ Megpróbáltuk megtalálni az eredeti francia szólásoknak megfelelő, szintén nem szó szerinti magyar fordulatokat. [a fordító]

exeti, en exeti, se en exi

megúszik (valami rosszat)

Más esetekben – de, hangsúlyozzuk, ezzel elővigyázatosnak kell lenni²¹ – a szófordulat egy az egyben való fordítás is járható lehet:

kelepcébe esik

kadi nel rishen

„itt elveszti a latinját” (egy szót sem ért belőle)

ye perdi sa latin

van érzéke (pl. tud az emberekkel bánni)

i interjenso

A másik oldalról láthattuk a 22. § *Szóösszetétel* pontban, hogy a neóban gyakran összetett szavak felelnek meg más nyelvi kifejezéseknek, így a szófordulatoknak is:

gadakore

önként, önszántából (*tkp.* vidám szívvel)

aprakore

nyílt szívvel, nyíltszívűen

shaksaturne

felváltva, egymás után

lesvole

tetszés szerint, kedve szerint, amennyi(t) jól esik

A magyarban az „(éppen) az imént csinált *vmit*” szerkezettel kifejezhető közelmúltat a neóban is a **ju** (éppen, az imént, tüstént, azonnal) határozó és az egyszerű múlt kapcsolatával fejezzük ki:

mi ju arrivir

az imént jöttem meg

il ju fartir

(ő *hn.*) éppen most ment el

nos ju aprenar

azon nyomban megtudjuk

nos ju aprenir

épp az imént tudtuk meg

Az alábbiakban álljon itt a neo szótár néhány szófordulata és szólása²²:

nyakába veszi a lábát

fli pel gambos (*tkp.* repül a lábain)

[...]

világos, mint a nap

idoklara

33. § ÓRA – ÉLETKOR – RAGOZHATATLAN SZAVAK TÖBBES SZÁMA

hány óra (van)?

ka or?

hány órakor?

a ka or?

tíz óra (van)

sar is

öt óra (van)

sar kuin

már hét óra (van)

sar ja sep

nincs még tizenegy óra

sar nonok isun

dél (délben, déli)

mid (mide, mida)

éjfél (éjfélben, éjféli)

minox (minoxe, monoxa)

délelőtt (de.)

premid, antemid (a. m.)

délután (du.)

domid (d. m.)

negyed hét (negyeddel múlt hat)

sit e kuarim (sitekuarim)*

háromnegyed hat (negyedóra múlva hat)

sit min kuarim (sitminkuarim)*

nyolc óra húsz perc

ot e duis (oteduis)*

fél nyolc (fél órával múlt hét)

sep e dim (sepedim)*

tíz perc múlva tizenegy

isun min is (isunminis)*

két óra harmincöt perc

du e treiskuin (duetreiskuin)*

tizenöt óra ötven perc

iskuin e kuinis (iskuinekuinis)*

egy óra negyvenhárom perc

un e kuaristre (unekuaristre)*

fél kettő (fél órával múlt egy)

un e dim (unedim)*

másfél óra (*időtartam*)

un or e dim

két óra (*időtartam*)

du oros

²¹ Mint ahogy éppen a példák közé is bekerült egy olyan francia szólás – *y perdre son latin* (itt elveszti a latinját) –, melynek szó szerinti magyar fordítása nehezen értelmezhető. [a fordító]

²² Mivel ennek a kivonatnak a nyelvtani struktúra és nem a szókincs bemutatása a célja, az eredeti listából csak egy rövid mutatványt vettünk át. [a fordító]

három és fél óra (*időtartam*)
 huszonöt perccel múlt dél
 negyedóra múlva éjfél
 háromnegyed négy (negyedóra múlva négy)
 bármikor (bármelyik órában)
 mindenkor (mindegyik órában)
 most (ebben az órában)
 negyedóra
 fél óra
 hajnali órák
 egy óráska (alatt), egy szük óra (alatt)
 jó két óra (alatt)
 kettőtől háromig (*időpont*)
 két-három óráig (*időtartam*)

tre oros e dim
mid e duiskuin (mideduiskuin)*
minox min kuarim (minoxminkuarim)*
kuar min kuarim (kuarminkuarim)*
kelore
shakore
etore
orkuarim
ordim
letoros
un let or
bon du oros; du bon oros
da du a tre
inte du e tre oros

* A zárójeles formák választandók, ha a különírás értelmezési problémához vezetne:

egy óra és egy óra tíz között
 negyed kettő és két óra között

inte un e uneis (és nem inte un e un e is)
inte duminkuarim e du (és nem inte du min kuarim e du)

ÉLETKOR

Mennyi idős ön? Hány éves ön?
 Mennyi idős volt ön akkor?
 Huszonkét éves vagyok.
 (Ő *hn.*) öt éves.
 (Ő *hn.*) öt éves és három hónapos.
 Egy tizenöt év körüli férfi.
 (Ő *hn.*) hamarosan hatvan éves (lesz).
 Egy százszázéves ember, egy százéves nő,
 Százéves évforduló, centenárius.
 A függetlenség ötven éves évfordulója.

Vu kanaja? Vu kakanya? (Ka va ajo?)
Kanaja sir vu dan?
Mi duisdu. Mi duisduanya.
Il kuin. Il kuinanya.
Il kuin anyos tre mesos.
Un vir ul kuiniseyo.
Il sun sitisanya.
Un ekanya, un ekanyin.
Ekado.
Lo kuinisado del Independo.

RAGOZHATATLAN SZAVAK TÖBBES SZÁMA

Előfordul, hogy határozószavakat vagy más ragozhatatlan szavakat használunk főnévi értelemben. Az ilyen szavak nem toldalékolhatók, így többes számukat csak a névelőn, illetve melléknévi jelzőiken lehet jelezni:

E gyerek „miért”-jei és „hogyan”-jai fárasztóak.
 Mindezek az „igen”-ek gyanúsak tünnek nekem.

Los „kur” e los „kom” d et infan sar lasifas.
Tot etas „ya” me parar suspekas.

A magyarban *-ék* jeles ún. családi többes a neóban a fentiekhez hasonlóan, többes számú határozott névelőt követő változatlan családnévvel képződik:

Dumont-ék elmennek.
 Durand-ék meg fognak érkezni.

Los Dumont fartar.
Los Durand venor.